

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā
Rīgā 2024. gada 15. februārī
lietā Nr. 2023-04-0106

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš, tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un Jautrīte Briede,

piedaloties pieteikuma iesniedzēju Veras Fenčenko (*Vera Fenchenko*), Tatjanas Viļkeles (*Tatiana Vilkel*), Miroslavas Pavļukaņecas (*Miroslava Pavlyukanets*) un Annas Sokolovas pilnvarotajai pārstāvei zvērinātai advokātei Inesei Nikuļcevai un pieteikumu iesniedzēju Sergeja Savinkova (*Sergey Savinkov*), Lidijas Bondarevas (*Lidia Bondareva*), Ludmilas Klagišas (*Liudmila Klagisha*), Annas Baleiko (*Anna Baleiko*), Marijas Sokolovas (*Maria Sokolova*), Nataļjas Titimovas (*Natalia Titimova*), Jeļenas Logunovas (*Elena Logunova*), Oļega Besedska (*Oleg Besedskiy*), Nataļjas Jemeljanovas (*Natalia Emelianova*), Alevtinas Suncovas (*Alevtina Suntsova*), Natālijas Pavļenko (*Natalia Pavlenko*), Olgas Truškovas (*Olga Trushkova*), Nikolaja Žuravļova (*Nikolay Zhuravlev*), Nikolaja Proņina (*Nikolai Pronin*), Olgas Pastores, Galijas Venlandes (*Galiya Venland*), Marijas Zeltiņas (*Maria Zeltynya*), Tatjanas Plotņikovas (*Tatiana Plotnikova*), Raisas Šaiduļļinas (*Raisa Shaidullina*), Jevgēnija Goļandina (*Evgenii Goliandin*), Tamāras Udoļecas (*Tamara Udolets*), Gaļinas Savinas (*Galina Savina*), Jeļenas Muradovas (*Elena Muradova*), Aleksandra Ščerbakova (*Alexander Shcherbakov*) un Tatjanas Venkovas (*Tatiana Venkova*) pilnvarotajai pārstāvei Elizabetei Krivcovai, institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeimas – pilnvarotajam pārstāvim Vilnim Vītoliņam, ar tiesas sēdes sekretāri Paulu Martu Daugavvanagu-Vanagu,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 6. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī 19.² un 28. pantu,

Rīgā 2024. gada 9., 11., 15. un 16. janvārī atklātā tiesas sēdē ar lietas dalībnieku piedalīšanos izskatīja lietu

“Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta un 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 4. protokola 4. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2002. gada 31. oktobrī pieņēma Imigrācijas likumu, kas stājās spēkā 2003. gada 1. maijā. Šā likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts noteica, ka pastāvīgās uzturēšanās atļauju šajā likumā noteiktajā kārtībā ir tiesības pieprasīt Latvijas Republikā dzīvojošam ārzemniekam, kurš pirms citas valsts pilsonības iegūšanas ir bijis Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis.

2022. gada 22. septembrī Saeima pieņēma likumu “Grozījumi Imigrācijas likumā”, kas stājās spēkā 2022. gada 24. septembrī (turpmāk arī – Pirmie grozījumi). Ar šā likuma 5. pantu no Imigrācijas likuma citstarp tika izslēgts 24. panta pirmās daļas 8. punkts. Savukārt Imigrācijas likuma pārejas noteikumi tika papildināti ar 58. punktu, kas noteica, ka Krievijas Federācijas pilsonim, kas ir saņēmis pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar šā likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu, pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga līdz 2023. gada 1. septembrim. Ja persona vēlas atkārtoti saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju, tā līdz 2023. gada 1. septembrim iesniedz apliecinājumu par valsts valodas apguvi atbilstoši šā likuma 24. panta piektajā daļā noteiktajam. Pastāvīgās uzturēšanās atļauja personai netiek izsniegta, ja izpildās kāds no šā likuma 34. panta pirmās daļas nosacījumiem (turpmāk kopā – apstrīdētais regulējums).

Saeima 2023. gada 5. aprīlī pieņēma likumu “Grozījumi Imigrācijas likumā”, kas stājās spēkā 2023. gada 20. aprīlī (turpmāk arī – Otrie grozījumi). Ar šo likumu Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts izteikts jaunā redakcijā:

“Krievijas Federācijas pilsonim, kas ir saņēmis pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar šā likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu, pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga līdz:

1) 2023. gada 1. septembrim, ja Pārvaldē līdz minētajam termiņam nav saņemti nepieciešamie dokumenti Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai;

2) 2023. gada 31. decembrim attiecībā uz personu, kurai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai ir nepieciešams apliecinājums par valsts valodas apguvi, ja Pārvaldē līdz 2023. gada 1. septembrim ir saņemta informācija par to, ka šī persona līdz 2023. gada 1. septembrim vismaz vienu reizi ir kārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi un šai personai noteikta atkārtota valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošana līdz 2023. gada 30. novembrim, bet Pārvaldē līdz 2023. gada 31. decembrim nav saņemti nepieciešamie dokumenti Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai;

3) galīgā nolēmuma spēkā stāšanās dienai lietā par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanu, ja persona iesniegusi nepieciešamos dokumentus šā statusa pieprasīšanai.”

Turklāt pārejas noteikumi tika papildināti ar 58.¹, 58.², 58.³ un 58.⁴ punktu.

Secīgi Saeima 2023. gada 14. septembrī pieņēma likumu “Grozījumi Imigrācijas likumā”, kas stājas spēkā 2023. gada 19. septembrī (turpmāk arī – Trešie grozījumi). Ar šo likumu Imigrācijas likuma pārejas noteikumi tika papildināti ar 58.⁵, 58.⁶, 58.⁷, 58.⁸, 58.⁹, 58.¹⁰ un 58.¹¹ punktu.

2. Satversmes tiesā tika ierosinātas četras lietas par to Imigrācijas likumā ietvertu normu satversmību, kuras attiecas uz pastāvīgās uzturēšanās atļauju Krievijas Federācijas pilsonim:

1) 2023. gada 28. februārī pēc Veras Fenčenko (*Vera Fenchenko*), Tatjanas Viļkeles (*Tatiana Vilkel*), Miroslavas Pavļukaņecas (*Miroslava Pavlyukanets*) un Annas Sokolovas pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2023-04-01 “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam”;

2) 2023. gada 1. martā pēc Sergeja Savinkova (*Sergey Savinkov*), Lidijas Bondarevas (*Lidia Bondareva*), Ludmilas Klagišas (*Liudmila Klagisha*), Annas Baleiko (*Anna Baleiko*) un Marijas Sokolovas (*Maria Sokolova*) pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2023-05-01 “Par Imigrācijas likuma pārejas

noteikumu 58. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam”;

3) 2023. gada 6. martā pēc Nataļjas Titimovas (*Natalia Titimova*), Jeļenas Logunovas (*Elena Logunova*), Oļega Besedska (*Oleg Besedskiy*), Nataļjas Jemeljanovas (*Natalia Emelianova*), Alevtinas Suncovas (*Alevtina Suntsova*), Natālijas Pavļenko (*Natalia Pavlenko*), Olgas Truškovas (*Olga Trushkova*), Nikolaja Žuravļova (*Nikolay Zhuravlev*), Nikolaja Proņina (*Nikolai Pronin*) un Olgas Pastores pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2023-06-01 “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta un 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam”;

4) 2023. gada 8. martā pēc Galijas Venlandes (*Galiya Venland*), Marijas Zeltiņas (*Maria Zeltynya*), Tatjanas Plotņikovas (*Tatiana Plotnikova*), Raisas Šaiduļļinas (*Raisa Shaidullina*), Jevgēnija Goļandina (*Evgenii Goliandin*), Tamāras Udoļecas (*Tamara Udolets*), Gaļinas Savinas (*Galina Savina*), Jeļenas Muradovas (*Elena Muradova*), Aleksandra Ščerbakova (*Alexander Shcherbakov*) un Tatjanas Venkovas (*Tatiana Venkova*) pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2023-07-0106 “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 4. protokola 4. pantam”.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta sesto daļu šīs lietas tika apvienotas vienā lietā.

Apvienotajai lietai Nr. 2023-04-0106 tika piešķirts nosaukums “Par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta un 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 4. protokola 4. pantam”.

**3. Pieteikumu iesniedzēji – Vera Fenčenko (*Vera Fenchenko*),
Tatjana Viļkele (*Tatiana Vilkel*), Miroslava Pavļukaņeca
(*Miroslava Pavlyukanets*), Anna Sokolova, Sergejs Savinkovs
(*Sergey Savinkov*), Lidija Bondareva (*Lidia Bondareva*), Ludmila Klagiša
(*Liudmila Klagisha*), Anna Baleiko (*Anna Baleiko*), Marija Sokolova (*Maria***

Sokolova), *Natalja Titimova (Natalia Titimova)*, *Jeļena Logunova (Elena Logunova)*, *Oļegs Besedskis (Oleg Besedskiy)*, *Natalja Jemeljanova (Natalia Emelianova)*, *Alevtina Suncova (Alevtina Suntsova)*, *Natālija Pavļenko (Natalia Pavlenko)*, *Olga Truškova (Olga Trushkova)*, *Nikolajs Žuravļovs (Nikolay Zhuravlev)*, *Nikolajs Pronins (Nikolai Pronin)*, *Olga Pastore*, *Galija Venlande (Galiya Venland)*, *Marija Zeltiņa (Maria Zeltynya)*, *Tatjana Plotņikova (Tatiana Plotnikova)*, *Raisa Šaiduļļina (Raisa Shaidullina)*, *Jevgēnijs Goļandins (Evgenii Goliandin)*, *Tamāra Udoļeca (Tamara Udolets)*, *Gaļina Savina (Galina Savina)*, *Jeļena Muradova (Elena Muradova)*, *Aleksandrs Ščerbakovs (Alexander Shcherbakov)* un *Tatjana Venkova (Tatiana Venkova)* (turpmāk – Pieteikumu iesniedzēji) – uzskata, ka apstrīdētais regulējums neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 4. protokola 4. pantam.

Pieteikumu iesniedzēji ir Krievijas Federācijas pilsoņi, kuriem ir izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, pamatojoties uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu. Apstrīdētais regulējums paredzot to, ka viņiem izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja zaudē spēku, tāpēc šīm personām, lai tās turpinātu uzturēties Latvijā, jāsaņem jauna uzturēšanās atļauja, izpildot attiecīgos nosacījumus.

Personas, uz kurām attiecas apstrīdētais regulējums, pastāvīgās uzturēšanās atļauju esot saņēmušas atvieglotā kārtībā, un tiesību normas esot prezumējušas, ka nesena piederība Latvijas pilsoņu vai nepilsoņu lokam ir pietiekams pierādījums tam, ka personai ir cieša saikne ar Latviju un ka persona, dzīvojot Latvijā ilgus gadus, ir tajā integrējusies. Pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšana esot ievērojamas izmaiņas, un jauno prasību neizpilde, pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, radītu viņiem būtiskus ierobežojumus. Arī pārceļšanās uz citu valsti, ar kuru personu saistot tikai pilsonība, esot apgrūtināša.

3.1. Pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšanas dēļ esot ierobežotas Satversmes 96. pantā ietvertās Pieteikuma iesniedzēju tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Satversmes 96. pants paredzot tiesības dibināt un attīstīt attiecības ar citām personām un attīstīt savu personību.

Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo likumdevējs neesot izvērtējis apstrīdētā regulējuma atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām –

Satversmei un Konvencijai. Likumdevējs esot izšķīries par labu visstingrākajam risinājumam, neizvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu. Turklāt apstrīdētā regulējuma pieņemšanas procesā neesot izvērtēta iestāžu kapacitāte šā regulējuma ieviešanai, proti, ne Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes (turpmāk – Pārvalde), ne Valsts izglītības satura centra (turpmāk – Centrs) kapacitāte neesot pietiekama tā ieviešanai. Turklāt Pirmie grozījumi neesot bijuši skaidri un maldinājuši personas, jo no tiem neesot bijis skaidri saprotams tas, ka ārzemniekam, iesniedzot apliecinājumu par valsts valodas apguvi, ir tiesības saņemt nevis pastāvīgās uzturēšanās atļauju, bet gan Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, izpildot vēl virkni papildu nosacījumu, kas apstrīdētajā regulējumā neesot minēti.

Pieteikumu iesniedzēji piekrīt tam, ka apstrīdētajā regulējumā ietvertā pamattiesību ierobežojuma legitīmais mērķis ir sabiedrības drošības stiprināšana. Taču šis pamattiesību ierobežojums neesot piemērots legitīmā mērķa sasniegšanai. Nedz likumprojekta anotācijā, nedz tā sagatavošanas materiālos, nedz Saeimas sēdēs neesot ticis paskaidrots, kādus riskus valsts drošībai rada personas, kas ieguvušas Krievijas Federācijas pilsonību un Latvijā uzturas uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas pamata. Tāpat neesot sniegti nekādi dati par šo personu iesaisti, piemēram, karadarbībā. Saņemot pastāvīgās uzturēšanās atļauju Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktā norādītajā kārtībā, valsts valodas prasmi neesot vajadzējis pierādīt arī visiem citiem bijušajiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem, kas ieguvuši citas valsts pilsonību. Tādējādi to, ka Krievijas Federācijas pilsoņiem nevajadzēja pierādīt valsts valodas prasmi, iegūstot pastāvīgās uzturēšanās atļauju Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktā norādītajā kārtībā, nevarot uzskatīt par izšķirošu apstākli drošības apdraudējuma novēršanai. Izraudzītais līdzeklis, pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, varētu būt piemērots tad, ja stingrākas prasības tiktu izvirzītas personām, kuras atteikušās no Latvijas pilsoņa vai nepilsoņa statusa par labu Krievijas Federācijas pilsonībai pēc 2022. gada 24. februāra. No Saeimas sēdē notikušajām diskusijām varot secināt, ka apstrīdētajam regulējumam ir ārpolitisks mērķis – radīt grūtības Krievijas Federācijas pilsoņiem un sūtīt stingru signālu Krievijas Federācijai –, tomēr politiskas intereses nevarot būt legitīms pamattiesību ierobežojama mērķis.

Personas pamattiesības mazāk ierobežojošs līdzeklis esot sākotnēji Ministru kabineta izstrādātā alternatīva, kas paredzējusi ilgāku laiku jauno prasību izpildei, kā arī to, ka jauno prasību neizpildes gadījumā personām saglabātos

tiesības palikt Latvijā uz termiņuzturēšanās atļaujas pamata. Tāpat personas pamattiesības mazāk ierobežojošs līdzeklis būtu katra gadījuma individuāla izvērtēšana attiecībā uz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšanu. Visbeidzot, pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi varot sasniegt arī ar sankciju mehānismu – sankciju ieviešanu pret atsevišķiem Krievijas Federācijas pilsoņiem.

Samērojot personas pamattiesību ierobežojumu ar sabiedrības drošības interesēm, esot jānodrošina katra gadījuma individuāla izvērtēšana. Tik plaša rakstura ierobežojums neesot atzīstams par samērīgu.

3.2. Attiecībā uz apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 91. pantam Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka salīdzināmos apstākļos atrodas visi bijušie Latvijas pilsoņi un nepilsoņi, kuri kļuvuši par citas valsts pilsoņiem un ieguvuši pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu.

No apstrīdētā regulējuma anotācijas izrietot, ka Krievijas Federācijas pilsoņu uzturēšanās Latvijā rada riskus, kas saistīti ar karu Ukrainā, nevis ar Krievijas Federācijas pilsoņu, kuri bija saņēmuši pastāvīgās uzturēšanās atļauju atvieglotā kārtībā, rīcību.

Ja izšķirošais kritērijs atšķirīgas attieksmes noteikšanai ir pilsonības valsts realizētā politika, tad minētie riski esot saistīti ar jebkuras nedemokrātiskas valsts pilsoņiem. Pieteikumu iesniedzēji neveidojot tādu īpašu cilvēku kategoriju, lai tikai viņiem tiktu piemērots atšķirīgs tiesiskais regulējums. Tomēr apstrīdētais regulējums nosakot atšķirīgu attieksmi, izdalot no visiem ārzemniekiem vienu grupu – Krievijas Federācijas pilsoņus – un tikai viņiem paredzot anulēt pastāvīgās uzturēšanās atļauju. Apstrīdētā regulējuma izstrādes materiālos neesot atrodama informācija par to, kādi valsts drošības riski ir saistīti tieši ar šo ārzemnieku grupu un vai šie riski ir lielāki salīdzinājumā ar citu ārzemnieku radītajiem riskiem.

Atšķirīgā attieksme neesot noteikta ar likumu, turklāt likumdevēja izraudzītie līdzekļi neesot piemēroti, nepieciešami un samērīgi to pašu apsvērumu dēļ, kuri norādīti attiecībā uz apstrīdētā regulējuma neatbilstību Satversmes 96. pantam.

3.3. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka apstrīdētais regulējums pārkāpj tiesiskās paļāvības aizsardzības principu. Viņu tiesības esot bijušas skaidri noteiktas Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktā, un gadījumi, kad uzturēšanās atļauju anulē, – 36. pantā. Ar apstrīdētā regulējuma pieņemšanu esot pasliktināts viņu tiesiskais stāvoklis. Šāda tiesību atņemšana varot būt pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos.

Apstrīdētajam regulējumam esot atpakaļvērstis spēks, jo Pieteikumu iesniedzējiem vajagot izpildīt tādas prasības, par kurām tie iepriekš nevarējuši zināt, proti, prasības, kas attiecas uz nepārtrauktu uzturēšanos Latvijā, pietiekamiem un regulāriem ienākumiem un pierādījumiem par valsts valodas apguvi.

Pieteikumu iesniedzēji norāda: ja viņi būtu zinājuši, ka vecumdienās tiem būs jāpierāda sava valsts valodas prasme, tad būtu par to parūpējušies agrāk, kad viņiem vēl bijusi labāka veselība, atmiņa un stresa izturība.

Pastāvīgās uzturēšanās atļauja esot izsniegta ar administratīvo aktu, un ar šo aktu esot piešķirtas pastāvīgas, neterminētas tiesības. Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts esot bijis spēkā 19 gadus, un tas bijis pietiekami ilgs laiks, lai personām būtu izveidojusies tiesiskā paļāvība uz šāda tiesiskā regulējuma nemainīgumu. Personas esot varējušas paļauties uz to, ka iegūto statusu saglabās līdz mūža beigām.

Kļūšana par kādas valsts pilsoni un pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšana esot ilgtermiņa lēmums, tāpēc nevarot sagaidīt, ka persona savu valstisko piederību mainīs atkarībā no politiskām izmaiņām un valsts prestiža.

3.4. Apstrīdētais regulējums pārkāpjot Konvencijas 4. protokola 4. pantu, jo neparedzot katra gadījuma individuālu vērtēšanu. To apstiprinot arī likumprojekta anotācija, kurā norādīts uz to, ka Krievijas Federācijas pilsoņu uzturēšanās Latvijā saistīta ar neizbēgamiem un palielinātiem valsts drošības riskiem. Tiesību atņemšanas pamats esot saistīts nevis ar individuālas personas rīcību, bet gan personu pilsonības valsts rīcību un līdz ar to atbilstot ārvalstnieku kolektīvās izraidīšanas jēdzienam.

3.5. Pēc Otro grozījumu spēkā stāšanās Pieteikumu iesniedzēji iesniedza ar tiem saistītus papildu paskaidrojumus.

Lai gan pastāvīgās uzturēšanās atļauju anulēšanas termiņi esot pagarināti un diferencēti un tam esot pozitīvs efekts, apstrīdētā regulējuma būtība tomēr esot palikusi nemainīga – tiesību normas joprojām paredzot pastāvīgās uzturēšanās atļauju anulēšanu. Esot jāvērtē gan apstrīdētā regulējuma, gan ar Otrajiem grozījumiem spēkā stājušos normu atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām.

Ar Otrajiem grozījumiem esot izlabota norāde, kas personas maldinājusi par iespēju iegūt jaunu pastāvīgās uzturēšanās atļauju, un tagad esot skaidri norādīts uz iespēju iegūt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu. Ar to, ka Pārvaldei lēmums jāpieņem gada laikā, esot labots arī iepriekš norādītais

trūkums, kas saistīts ar Pārvaldes kapacitāti. Tomēr Otro grozījumu pieņemšana esot aizņēmusi tikai piecas darba dienas un priekšlikumu iesniegšanas termiņš bijis pārāk īss – viena diena. Tik īsos termiņos nevarot tikt pilnvērtīgi izvērtēta tiesību normu atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām.

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka pilnvērtīgi nodrošināt valsts valodas prasmes pārbaudi bijis iespējams tikai no 2023. gada 26. maija, kad stājās spēkā grozījumi Ministru kabineta 2022. gada 8. marta noteikumos Nr. 157 “Noteikumi par valsts valodas zināšanu apjomu un valsts valodas prasmes pārbaudes kārtību” (turpmāk – Noteikumi Nr. 157), kuri regulē kārtību, kādā Krievijas Federācijas pilsoņi reģistrējas un kārtā valsts valodas prasmes pārbaudi, ja tai nav reģistrējušies līdz 2023. gada 24. martam, kā arī nosaka procedūru atkārtotas pārbaudes kārtīšanai noteiktā laika periodā.

Tiesiskās nenoteiktības, biežās tiesiskā regulējuma maiņas un dažādu iestāžu pretrunīgo izteikumu dēļ Pieteikumu iesniedzēji nevarot jēgpilni pielāgoties pārmaiņām, un tas atstājot negatīvu iespaidu uz viņu veselību, kā arī mazinot viņu izredzes atgūt atņemtās tiesības. Turklāt valsts valodas prasmes pārbaude tiek kārta digitālajā vidē, bet daļai Pieteikumu iesniedzēju neesot attiecīgo datorprasmju.

Saeima esot atteikusies vērtēt nevienlīdzīgo attieksmi, proti, to, ka apstrīdētais regulējums neattiecas uz tiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri kā bijušie Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguva uz iepriekš spēkā bijušo likuma “Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijā Republikā” (turpmāk – Ārvalstnieku likums) normu pamata.

3.6. Tiesas sēdē vienas Pieteikumu iesniedzēju grupas pārstāve zvērināta advokāte Inese Nikuļceva norādīja, ka preventīva drošības risku mazināšana, nerunājot ne par kādu konkrētu apdraudējumu, nevarot būt par pamatu tam, ka jau izsniegtās uzturēšanās atļaujas zaudē spēku.

Savukārt pārējo Pieteikumu iesniedzēju pārstāve Elizabete Krivcova tiesas sēdē norādīja: lai gan apstrīdētais regulējums ir grozīts, lietas pamatā esošais strīds nav atrisināts, jo joprojām ir paredzēta pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšana. Joprojām neesot atrisinātas arī problēmas, kas saistītas ar prasībām pēc nepārtrauktas uzturēšanās Latvijā un pietiekamiem finanšu līdzekļiem.

4. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – norāda, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Likumdevējs pēc apstrīdētā regulējuma spēkā stāšanās esot regulāri sekojis līdzī situācijai un uzklaušjis kompetentās institūcijas šā regulējuma ieviešanai veltītajās sēdēs. Likumsakarīgi Otro grozījumu mērķis esot bijis nodrošināt attiecīgajiem Krievijas Federācijas pilsoņiem samērīgāku pāreju uz jauno tiesisko regulējumu. Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts tā apstrīdētajā redakcijā nevienai personai neesot radījis reāli pastāvošu tiesību aizskārumu. Līdz ar to, vērtējot apstrīdētā regulējuma atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām, esot būtiski ņemt vērā Otrus grozījumus, kas dodot ikvienai personai reālu iespēju saņemt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu. Tomēr svarīgi esot tas, ka likumdevējs ar Otrajiem grozījumiem nav vēlējies atteikties no Pirmajos grozījumos noteiktās prasības par valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošanas nepieciešamību.

4.1. Apstrīdētais regulējums esot vērsts uz valsts drošības stiprināšanu. Nacionālās drošības garantēšana esot valsts pamatpienākums, jo valstij vajagot gādāt par tās drošību jebkuros apstākļos, un attiecībā uz valsts drošības aizsardzību esot piemērojams piesardzības princips. Valstij esot plaša rīcības brīvība, izvēloties valsts drošības aizsardzības labad veicamos pasākumus.

Latvijas robežvalsts – Krievijas Federācijas – uzsāktais militārais uzbrukums Ukrainai liekot īpašu uzmanību veltīt valsts drošības aizsardzībai un domāt par jauniem valsts drošības aizsardzības pasākumiem. Turklāt Krievijas Federācija esot tāda valsts, kas ne vien robežojas ar Latviju, bet arī jau ilgstoši apdraudējusi Latvijas valsts drošību. Tās politika aizvadītajā gadā esot kļuvusi atklāti naidīga ne tikai pret Ukrainu, bet arī pret visu Rietumu pasauli.

Krievijas Federācijas iebrukums Ukrainā esot Latvijas sabiedrībai atgādinājis par valstiskās neatkarības trauslumu, apliecinājis nepieciešamību nepārtraukti pilnveidot nacionālās drošības sistēmu un atbildīgo institūciju instrumentu klāstu drošības jomā. Uzbrukums Ukrainai izgaismojis vairākas paralēles ar situāciju Latvijā, jo šeit tāpat kā Ukrainā esot liela krievu diaspora. Turklāt līdzīgi kā Ukrainā, kur daudzi iedzīvotāji bijuši gatavi sniegt atbalstu Krievijas okupācijas spēkiem, arī Latvijā darbojoties virkne “prokremlisku” nodibinājumu.

Neesot šaubu par to, ka Krievijas Federācijas agresīvās darbības nav automātiski attiecināmas uz visiem tās pilsoņiem. Tomēr Krievijas pilsonība esot viens no riska faktoriem, ko nevarot ņemt vērā, domājot par valsts drošības aizsardzību. Gan Eiropas Savienība, gan Latvija esot atzinušas Krievijas Federāciju par terorismu atbalstošu valsti. Latvija vēl pirms apstrīdētā regulējuma

pieņemšanas esot noteikusi obligātu padziļinātu Krievijas Federācijas pilsoņu pārbaudi pirms jebkuras vīzas vai uzturēšanās atļaujas izsniegšanas un jau tādējādi esot Krievijas Federācijas pilsoņus ar tiem saistītā riska līmeņa ziņā pielīdzinājusi tādu valstu pilsoņiem kā, piemēram, Afganistānas Islāma Republika, Irākas Republika, Irānas Islāma Republika.

Visos gadījumos Krievijas Federācijas pilsoņi, kuriem pastāvīgās uzturēšanās atļauja izsniegta uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, paši esot izdarījuši izvēli par labu citas valsts – Krievijas Federācijas – pilsonībai. Turklāt daudzos gadījumos šī izvēle izdarīta pat pēc tam, kad Krievijas Federācija okupēja Krimas pussalu.

Krievijas Federācijas īstenotā karadarbība esot pretrunā ar saistībām, kas tai izrietot no Apvienoto Nāciju Organizācijas Statūtu 2. panta un imperatīvajām starptautisko tiesību normām. Atbilstoši mūsdienu starptautiskajām tiesībām jebkurai valstij esot tiesības vērst pret valsti, kura pārkāpj savas saistības pret starptautisko sabiedrību kopumā, tādus pasākumus, kuru mērķis ir nodrošināt pārkāpumu novēršanu un reparācijas cietušās valsts interesēs. Turklāt visām valstīm esot pienākums sadarboties, lai ar tiesiskiem līdzekļiem izbeigtu būtiskus un sistemātiskus attiecīgo normu pārkāpumus.

4.2. Apstrīdētais regulējums attiecoties tikai uz vienu personu kategoriju, un visas šīs personas esot saņēmušas pastāvīgās uzturēšanās atļauju bez valsts valodas prasmes pārbaudes.

Latvijas vēsturiskajā kontekstā valsts valodas jautājumi neesot skatāmi atrauti no padomju okupācijas režīma īstenotās politikas, tostarp valodu jomā, kur ilgstoši tika privileģēta krievu valoda, un no šīs politikas rezultātā izveidojušās sarežģītās etnodemogrāfiskās situācijas. Joprojām esot nepieciešams novērst padomju okupācijas sekas, jo ievērojama Latvijas valstspiederīgo daļa vēl arvien nepārzinot latviešu valodu pietiekami labi, lai spētu pilnvērtīgi iekļauties sabiedrības dzīvē.

Satversmē latviešu valodai esot noteikts valsts valodas statuss un piešķirta konstitucionāla vērtība. Valstij esot pienākums ar visiem līdzekļiem gādāt par to, lai latviešu valoda patiešām pildītu savu valsts valodas funkciju. Prasme brīvi lietot valsts valodu tādā līmenī, lai varētu pilnvērtīgi piedalīties demokrātiskas valsts dzīvē, esot nepieciešama ikvienam Latvijas sabiedrības loceklim. Latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas sašaurinājums valsts teritorijā esot uzskatāms arī par demokrātiskas valsts iekārtas apdraudējumu.

Valsts valodas nezināšana mazinot arī iespēju iegūt patiesu informāciju no drošiem informācijas avotiem, tādēļ par potenciāliem Krievijas Federācijas propagandas upuriem lielākoties kļūstot tieši tās personas, kuras nezina valsts valodu.

4.3. Apstrīdētā regulējuma atbilstība Satversmes 1. pantam esot vērtējama kopsakarā ar Satversmes 96. pantu, tiesiskās palāvēības aizsardzības principu atzīstot par vienu no kritērijiem, kuri raksturo tiesību uz privāto dzīvi ierobežojuma tiesiskumu.

Valstij esot tiesības regulēt ārzemnieku iekļūšanu un uzturēšanos tajā, kā arī viņu izraidīšanu. Pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšana un tai sekojošā izraidīšana no valsts patiešām aizskarot personas tiesības uz privāto dzīvi. Tomēr no apstrīdētā regulējuma un tam sekojušajiem Imigrācijas likuma grozījumiem izrietot tas, ka Krievijas Federācijas pilsoņiem tiek dota reāla iespēja iegūt citu, līdzvērtīgu tiesisko statusu, kas nodrošinātu viņiem tiesības pastāvīgi uzturēties Latvijā, – Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja uzturēšanās atļauju. Viss, kas no personas tiekot prasīts, esot tas, lai persona nokārto valsts valodas prasmes pārbaudi. Vai persona šo iespēju izmanto, tā esot pašas personas izvēle. Tādējādi arī personas izraidīšanai no valsts, pēc Saeimas ieskata, par iemeslu būtu nevis apstrīdētais regulējums, bet gan pašas personas bezdarbība.

Apstrīdētajā regulējumā ietvertais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Apstrīdētais regulējums, jo īpaši ņemot vērā Otrus grozījumus, esot pietiekami skaidrs un nepārprotami nosakot darbības, kas personai jāveic, lai tā iegūtu jauno statusu. Tāpat Otrā grozījumu pieņemšanas laikā gan Centrs, gan Pārvalde esot apliecinājuši savu gatavību veikt visus šo grozījumu ieviešanai nepieciešamos pasākumus.

Pamattiesību ierobežojumam esot trīs leģitīmi mērķi – demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzība.

Likumdevēja izraudzītie līdzekļi esot piemēroti šo leģitīmo mērķu sasniegšanai. Pirmkārt, ar apstrīdētajā regulējumā ietverto pamattiesību ierobežojumu tikšot stiprināta valsts valoda un līdz ar to arī demokrātiska valsts iekārta. Tāpat tikšot aizsargātas arī citu personu tiesības, ņemot vērā to, ka Latvijas valstspiederīgajiem ir tiesības brīvi lietot valsts valodu jebkurā dzīves jomā visā valsts teritorijā. Otrkārt, apstrīdētā regulējuma rezultātā tikšot padziļināti pārbaudīts katrs Krievijas Federācijas pilsonis, kurš iesniegs Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai nepieciešamos dokumentus. Tādējādi tikšot stiprināta valsts drošība, jo šāds statuss nevarot tikt piešķirts personai, kura

apdraud valsts drošību. Treškārt, izslēdzot no Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu, esot izbeigta atvieglotā pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanas kārtība, tādējādi stimulējot izdarīt noteiktu izvēli personas, kuras vēlas uzturēties Latvijā, iegūt Latvijas pilsonību un apliecināt savu piederību pie Latvijas un Eiropas kultūrtelpas.

Pieteikumu iesniedzēji neesot minējuši argumentus tam, ka viņu norādītie personas pamattiesības mazāk ierobežojošie līdzekļi būtu tikpat iedarbīgi leģitīmo mērķu sasniegšanā. Pirmkārt, Ministru kabineta iesniegtais likumprojekts paredzējis gan ievērojami garāku laikposmu, kurā būtu derīga iegūtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja, gan arī ievērojami garāku termiņu valsts valodas zināšanu apliecināšanai. Tādējādi ar šo risinājumu neesot iespējams sasniegt leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē, jo likumdevējs, pieņemot apstrīdēto regulējumu, uzskatījis, ka ir nepieciešams ātrāks risinājums. Otrkārt, likumdevēja mērķis esot prasīt valsts valodas zināšanu apliecinājumu no visiem Latvijas teritorijā pastāvīgi dzīvojošiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, tātad par saudzējošāku risinājumu nevarot atzīt tādu risinājumu, kas paredzētu jebkādas izņēmumus. Turklāt regulējums par valsts valodas prasmes pārbaudi pēc būtības jau esot individualizēts, jo tajā ņemts vērā, piemēram, personas vecums. Treškārt, nacionālas vai starptautiskas sankcijas acīmredzami neesot uzskatāmas par saudzējošāku risinājumu.

Vērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, esot jāņem vērā tas, ka visi Pieteikumu iesniedzēji ir bijušie Latvijas nepilsoņi, kuri Latvijas teritorijā dzīvo vismaz kopš valsts neatkarības atjaunošanas. Tātad šīs personas vairāk nekā 30 gadus dzīvojušas valstī, kurā vienīgā valsts valoda ir latviešu valoda un kurā šīm personām jau ilgstoši bija dota iespēja naturalizēties. Pieteikumu iesniedzēji esot brīvi un apzināti nolēmuši nevis iegūt Latvijas pilsonību, bet gan kļūt par Krievijas Federācijas pilsoņiem. Turklāt no pieteikumiem izrietot tas, ka šādas izvēles pamatā bijuši galvenokārt finansiāla rakstura apsvērumi.

Vajagot ņemt vērā to, ka likumdevējs visiem Pieteikumu iesniedzējiem nodrošinājis arī iespēju kārtot valsts valodas prasmes pārbaudi vismaz divas reizes. Svarīgi, ka Eiropas Padomes dalībvalstīs pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai nepieciešamais valsts valodas zināšanu līmenis esot tieši tāds pats, kāds noteikts Latvijā.

Arī Konvencijas 8. pants negarantējot personai tiesības uz noteikta veida uzturēšanās atļaujas saņemšanu, ja vien valsts piedāvātais risinājums neuzliek ārzemniekiem tādas šķēršļus, kas liegtu tiem īstenot savas tiesības uz privāto dzīvi.

Latvijā likumdevējs visiem Pieteikumu iesniedzējiem esot nodrošinājis iespēju iegūt līdzvērtīgu statusu, kas viņu tiesisko aizsardzību nodrošinātu ne mazākā mērā kā pastāvīgās uzturēšanās atļauja.

Attiecībā uz tiesiskās palāvības aizsardzības principu, pirmkārt, esot jāņem vērā tas, ka apstrīdētais regulējums ir pieņemts ar tūlītēju, nevis atpakaļvērstu spēku, jo ietekmē tādas tiesiskās attiecības, kuras nav pabeigtas pirms šā regulējuma spēkā stāšanās. Otrkārt, tiesiskās palāvības aizsardzības princips neparedzot to, ka personai izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja būs derīga līdz pat šīs personas mūža beigām. Treškārt, ar Otrajiem grozījumiem esot novērstas tās problēmas, kas tika radītas ar Pirmajiem grozījumiem, – proti, esot noteikts, ka Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai pietiekams iztikas nodrošinājums ir arī personai piešķirtā pensija, citstarp Krievijas Federācijas vecuma pensija. Tāpat ar Otrajiem grozījumiem paredzēts, ka pastāvīgās uzturēšanās atļauja būs derīga līdz dienai, kad stāsies spēkā galīgais nolēmums lietā par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa piešķiršanu, ja vien būs iesniegti visi nepieciešamie dokumenti. Ceturtkārt, esot paredzēta saprātīga kārtība, kādā personas var apliecināt valsts valodas zināšanas. Lai apgūtu valsts valodu pamata līmenī 2. pakāpē (A2) (turpmāk – A2 pakāpe) bez priekšzināšanām, esot nepieciešamas vismaz 240 apmācības stundas. Personai, kura valsts valodas prasmes pārbaudi kātojusi vismaz vienu reizi, bet nav to nokārojusi un kurai nepieciešams to kārtot vēlreiz, tam atvēlētais laiks esot ilgāks par gadu.

Apstrīdētais regulējums nepārkāpjot ārzemnieku kolektīvās izraidīšanas aizliegumu, jo no tā neizrietot tādas tiesiskās sekas, ka Krievijas Federācijas pilsonis, kas saņēmis pastāvīgās uzturēšanās atļauju uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, pēc noteikta datuma bez individuāla izvērtējuma tiktu no Latvijas izraidīts. Personām tiek dota iespēja apliecināt valsts valodas zināšanas, turklāt tām esot nodrošināta individualizēta pieeja, jo pastāvīgās uzturēšanās atļaujas derīguma termiņš tiekot pagarināts atkarībā no personas rīcības.

Izraidīšanas procedūru regulējot nevis apstrīdētais regulējums, bet pavisam citas tiesību normas. Turklāt apstrīdētais regulējums negrozot izraidīšanu regulējošās tiesību normas un nemainot faktu, ka izraidīšanas procedūra ir individualizēta un tās ietvaros vērtējama katra ārzemnieka situācija. Proti, esot paredzēti gadījumi, kad personai ir tiesības pretendēt uz alternatīvo statusu. Tāpat esot paredzēta iespēja, ka iekšlietu ministrs izsniedz Krievijas Federācijas pilsonim termiņuzturēšanās atļauju uz laiku līdz pieciem gadiem, ja tas atbilst Latvijas valsts

interesēm vai starptautiskajām saistībām vai ir saistīts ar humāniem apsvērumiem. Persona, kas saņem izraidīšanas rīkojumu, varot lūgt, lai ar šo rīkojumu uzliktā pienākuma izpildei noteiktais termiņš tiek pagarināts līdz pat vienam gadam. Tāpat ārzemniekam esot tiesības apstrīdēt izbraukšanas rīkojumu augstākā iestādē, kā arī pārsūdzēt augstākas iestādes lēmumu Administratīvajā rajona tiesā.

Nemot vērā minēto, esot atzīstams, ka labums, ko sabiedrība gūst no apstrīdētajā regulējumā ietvertā pamattiesību ierobežojuma, ir lielāks par Pieteikumu iesniedzēju tiesībām nodarīto kaitējumu un apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1. un 96. pantam, kā arī Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

4.4. Apstrīdētais regulējums nepārkāpjot Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietverto tiesiskās vienlīdzības principu.

Uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata pastāvīgās uzturēšanās atļauja esot izsniegta ne tikai Krievijas Federācijas pilsoņiem, bet arī citu valstu pilsoņiem. Tomēr šādu citu valstu pilsoņu skaits esot samērā neliels. Nemot vērā likumdevēja izvirzītos mērķus, šī skaitliskā starpība esot atzīstama par būtisku atšķirību starp Krievijas Federācijas pilsoņiem un citiem ārzemniekiem. Turklāt saistībā ar Krievijas Federācijas uzsākto karadarbību Ukrainā esot svarīgi ņemt vērā gan nacionālo, gan starptautisko praksi, un tā esot tāda, ka ar uzturēšanās tiesībām saistītus ierobežojumus uzliek nevis visiem ārzemniekiem, bet galvenokārt Krievijas Federācijas pilsoņiem.

4.5. Saeimas pārstāvis Vilnis Vītoliņš tiesas sēdē lūdza Satversmes tiesu izbeigt tiesvedību lietā daļā par 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām, kā arī Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām, ciktāl tas attiecas uz personai noteiktām ar pietiekamiem finanšu līdzekļiem un nepārtrauktu uzturēšanos Latvijā saistītām prasībām.

Apstrīdētais regulējums nekad neesot konstruēts tādējādi, lai tas ļautu Pieteikumu iesniedzējiem iegūt tikai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, jo neesot izslēgta iespēja saņemt jebkuru citu likumā paredzēto uzturēšanās atļauju.

Kritēriji tam, lai persona iegūtu pastāvīgās uzturēšanās atļauju uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, un tam, lai atļauju iegūtu uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata, esot bijuši atšķirīgi, jo Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmajā daļā bija ietverta prasība par pastāvīgu

uzturēšanos Latvijā un arī attiecīgo personu grupa skaitliski bija ievērojami mazāka.

5. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Tieslietu ministrija uzsver, ka Otrie grozījumi, ar kuriem pārejas noteikumi tika papildināti ar vairākām tiesību normām, esot vērsti uz to, lai nodrošinātu samērīgāku pāreju uz jauno regulējumu un tādējādi dotu iespēju katram saņemt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, ja vien persona to vēlas un izpilda šā statusa iegūšanai noteiktās prasības.

Vērtējot prasību nokārtot valsts valodas prasmes pārbaudi, Tieslietu ministrija norāda, ka viens no gadījumiem, kad persona var nekārtot šo pārbaudi, ir tas, ka persona sasniegusi 75 gadu vecumu. Minētais vecuma sliekšnis esot noteikts saistībā ar līdzšinējo pieredzi, kas uzkrāta, eksaminējot par 75 gadiem vecākas personas.

Prasme brīvi lietot valsts valodu esot nepieciešama ikvienam Latvijas sabiedrības loceklim, lai tas varētu efektīvi līdzdarboties valsts demokrātiskajos procesos.

Attiecībā uz apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam Tieslietu ministrija pievienojas Saeimas atbildes rakstā paustajiem argumentiem tam, ka pieteikumos norādīto normu kontekstā Krievijas Federācijas pilsoņi neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar citiem ārzemniekiem.

Savukārt tiesiskās palāvības aizsardzības princips izskatāmajā lietā esot cieši saistīts ar personas tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību. Pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšana un tai sekojošā izraidīšana no valsts aizskarot Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Tomēr ārzemnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijā regulējošu prasību noteikšana esot tiesībpolitisks jautājums. Ārzemniekam neesot tiesību palauties uz to, ka šīs prasības nevarētu laika gaitā tikt grozītas atkarībā no faktiskās situācijas izmaiņām. Pieteikumu iesniedzējiem esot dots pietiekami ilgs laiks un reāla iespēja iegūt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu un attiecīgu uzturēšanās atļauju, izpildot pieteikumos norādītajās normās ietvertās prasības. Tomēr katras personas pašas ziņā esot tas, vai tā šo iespēju izmantos.

Apstrīdētajā regulējumā paredzētais pamattiesību ierobežojums esot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu un esot pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas. Apstrīdētais regulējums esot vērsts uz to, lai stiprinātu valsts valodas konstitucionālo nozīmi, kā arī preventīvi mazinātu valsts drošības riskus saistībā ar karadarbību, ko Krievijas Federācija izvērsusi Ukrainā. Pamattiesību ierobežojumam esot leģitīmi mērķi – demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzība. Izraudzītie līdzekļi esot piemēroti pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķu sasniegšanai, jo ar tiem tikšot stiprināta valsts valoda un padziļināti pārbaudīts katrs Krievijas Federācijas pilsonis, kurš iesniegs Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa saņemšanai nepieciešamos dokumentus. Pašreizējos ģeopolitiskajos apstākļos šis aspekts esot īpaši svarīgs. Nepastāvot citi, personas pamattiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, ar kuriem būtu iespējams leģitīmos mērķus sasniegt tikpat iedarbīgi un efektīvi. Tieslietu ministrija pievienojas Saeimas atbildes rakstā norādītajiem apsvērumiem par samērīguma izvērtēšanu.

Tieslietu ministrija nepiekrīt Pieteikumu iesniedzēju uzskatam, ka apstrīdētā regulējuma piemērošana nozīmēšot ārvalstnieku kolektīvo izraidīšanu, kas aizliegta ar Konvencijas 4. protokola 4. pantu. Apstrīdētais regulējums neesot vērsts uz to, lai no Latvijas izraidītu visus Krievijas Federācijas pilsoņus, kuriem bija derīga uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata izdota pastāvīgās uzturēšanās atļauja. Proti, no apstrīdētā regulējuma neizrietot tas, ka pēc konkrēta datuma šādas personas tiks izraidītas no Latvijas bez individuāla izvērtējuma. Apstrīdētais regulējums nodrošinot katram Latvijā pastāvīgi dzīvojošam Krievijas Federācijas pilsonim iespēju pēc konkrētu nosacījumu izpildes iegūt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu. Turklāt pieteikumos norādītās normas neregulējot ar ārvalstnieku izraidīšanu saistītus jautājumus. Tos regulējot Imigrācijas likuma V nodaļa, kurā ietverti ārzemnieka izraidīšanas nosacījumi, kā arī paredzēti izņēmuma gadījumi, kad izbraukšanas rīkojumu neizdod vai lēmumu par piespiedu izraidīšanu nepieņem. Tādējādi attiecīgajā procesā tiekot individuāli izvērtēts katrs konkrētais gadījums. Turklāt pirms izbraukšanas rīkojuma izdošanas vai piespiedu izraidīšanas Pārvaldei esot pienākums katrā gadījumā izvērtēt un pārliecināties, vai šāda izraidīšana nav pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā.

Tieslietu ministrijas pārstāve Anda Smiltēna tiesas sēdē norādīja, ka, vērtējot pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi un samērīgumu, jāņem vērā Trešie grozījumi.

6. Pieaicinātā persona – Iekšlietu ministrija – pievienojas Saeimas atbildes rakstā norādītajam juridiskajam pamatojumam par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Iekšlietu ministrija uzsver, ka Latvijai ir suverēnas tiesības pārvaldīt un kontrolēt savas robežas, kā arī noteikt personu tiesības ieceļot un uzturēties valstī. Tāpat atbilstoši starptautiskajām tiesībām valstij esot tiesības vērst konkrētus pasākumus pret citu valsti, kas pārkāpj savas saistības pret visu starptautisko sabiedrību. Likumdevējam esot pienākums sekot līdzi aktuālajai situācijai, kā arī grozīt iepriekš pieņemtās tiesību normas, tostarp nosakot stingrākus nosacījumus kādu tiesību iegūšanai.

Ārzemniekam neesot tiesību paļauties uz to, ka nosacījumi attiecībā uz ieceļošanu un uzturēšanos Latvijā, mainoties faktiskajai situācijai, nevarētu tikt grozīti. Apstrīdētais regulējums esot pieņemts, lai stiprinātu valsts drošību un veicinātu starptautisko noziegumu un cilvēktiesību pārkāpumu izbeigšanu saistībā ar karu, ko Krievijas Federācija izvērsusi Ukrainā. Krievijas Federācijas informatīvajai politikai esot ilgtermiņa mērķi, un tā esot orientēta arī uz Latvijas sabiedriskās domas maiņu atbilstoši Krievijas ārpolitikas prioritātēm. Krievijas Federācija cenšoties mazināt Latvijas sabiedrības vienotību un panākt Latvijas iedzīvotāju atsvešināšanos no Latvijas valsts. Krievijas Federācijas propaganda, kas gadiem ilgi nepastarpināti bijusi pieejama krievu valodā sniegto informāciju patērējošai sabiedrības daļai, esot novedusi pie sakropļotas, īstenībai neatbilstošas pasaules uztveres iesakņošanās šajā sabiedrības daļā. Indivīdam, kas prot valsts valodu, esot iespēja salīdzināt un kritiski vērtēt visu iegūto informāciju, kā arī kvalitatīvi piedalīties publiskajā diskursā, kas ir neatņemama demokrātiskas sabiedrības dzīves sastāvdaļa. Tomēr ievērojama Latvijas valstspiederīgo daļa nepārzinot latviešu valodu pietiekamā līmenī, lai spētu pilnvērtīgi iekļauties sabiedrības dzīvē. Pastāvošais latviešu un krievu valodas informācijas telpu nošķirums neveicinot sabiedrības saliedētību un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzību.

Likumdevējs esot noteicis pietiekamu laika posmu, lai Latvijā pastāvīgi dzīvojošie Krievijas Federācijas pilsoņi spētu pārorientēties atbilstoši jaunajā tiesiskajā regulējumā paredzētajai kārtībai.

Gan termiņuzturēšanās atļauja, gan pastāvīgās uzturēšanās atļauja, gan Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja uzturēšanās atļauja primāri apliecinot ārzemnieka tiesības uzturēties Latvijā. Tomēr tiesību apjoms, kas Latvijā tiek garantēts ārzemniekam, kuram izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja vai piešķirts Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statuss, esot atšķirīgs no tiesību apjoma, kāds noteikts ārzemniekam, kuram izsniegta termiņuzturēšanās atļauja.

Iekšlietu ministrijas pārstāve Dace Radzēviča tiesas sēdē norādīja, ka kopš Trešo grozījumu pieņemšanas personām, kuras vēlas uzturēties Latvijā, izvirzītā prasība par pietiekamiem finanšu līdzekļiem un prasība par nepārtrauktu uzturēšanos Latvijas Republikā ir pielīdzināmas prasībām, kādas bija noteiktas jau pirms apstrīdētā regulējuma spēkā stāšanās.

Personas, kas pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvušas uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, un personas, kas to ieguvušas uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata, neesot salīdzināmas. Proti, atšķirībā no Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta, Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas gadījumā izšķirošais faktors esot tas, cik ilgi persona pastāvīgi uzturas Latvijā. Tāpat ievērojami atšķiroties arī abās personu grupās ietilpstošo personu skaits.

7. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka likumdevējs nav radis labāko risinājumu pieteikumos norādīto normu satversmības nodrošināšanai.

Ar Otrajiem grozījumiem esot radīts saudzīgāks pārejas mehānisms Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta īstenošanai. Tomēr tiesībsargs uzsver, ka apstrīdētā regulējuma pieņemšanas brīdī neesot apspriesta un vērtēta Noteikumu Nr. 157 ietekme uz apstrīdētā regulējuma izpildi, proti, neesot apsvērts tas, vai šajos noteikumos ietvertās prasības attiecībā uz valsts valodas prasmes pārbaudi nav pārmērīgs apgrūtinājums vecāka gadagājuma personām. Turklāt arī tas, ka valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošana paredzēta informācijas sistēmā, varot radīt problēmas par 65 gadiem vecākām personām ar zemu digitālās pratības līmeni. Tātad tiesībsargs kritiski vērtē to, kā apstrīdētā regulējuma pieņemšanas gaitā ir ievērots labas likumdošanas princips.

Vērtējot apstrīdētā regulējuma atbilstību tiesiskās paļāvības aizsardzības principam, tiesībsargs norāda: šis princips neizslēdz to, ka indivīda reiz iegūtās

tiesības var tikt grozītas tiesiskā veidā. Tiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem, kuri izšķīrušies par Krievijas Federācijas pilsonības iegūšanu, esot radusies tiesiskā paļāvība uz to, ka viņi savu jau iegūto pastāvīgās uzturēšanās atļauju varēs saglabāt bez jebkādu papildu nosacījumu izpildes. Tomēr valsts esot tiesīga, reaģējot uz apdraudējumiem un iespējamiem riskiem, mainīt ieceļošanas un uzturēšanās nosacījumus ārzemniekiem, un tas pašreizējos ģeopolitiskajos apstākļos Latvijai esot aktuāli. Prasība pēc valsts valodas prasmes esot samērīga, jo īpaši ņemot vērā attiecīgo personu ciešo saikni ar Latviju un to, ka tiek prasīts pierādīt valsts valodas zināšanas tikai A2 pakāpē. Tātad valsts bijusi tiesīga mainīt pastāvošo tiesisko regulējumu, lai pārbaudītu, vai Krievijas Federācijas pilsoņi, kuru pilsonības valsts uzsākusi militāru agresiju pret kaimiņvalsti Ukrainu, neapdraud Latvijas valsts drošību un sabiedrisko kārtību, kā arī izvirzīt viņiem prasību apliecināt valsts valodas zināšanas noteiktā līmenī. Tomēr, nosakot šādu prasību, esot svarīgi ņemt vērā dažādu indivīdu atšķirīgās spējas, tāpēc tiesībsargs jau iepriekš lūdzis pazemināt no 75 gadiem uz 65 gadiem vecuma robežu, pēc kuras sasniegšanas persona būtu atbrīvojama no valsts valodas prasmes pārbaudes.

Vērtējot apstrīdētā regulējuma iespējamo neatbilstību Satversmes 96. pantam, tiesībsargs norāda, ka pastāvīgi valstī dzīvojošo ārzemnieku izraidīšana esot iejaukšanās viņu tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību. Ārzemniekam izsniegtās uzturēšanās atļaujas anulēšana varot negatīvi ietekmēt iespējas saglabāt ģimenes saites. Tomēr šāds pamattiesību ierobežojums esot piemērots leģitīmo mērķu – demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības drošības aizsardzība – sasniegšanai, jo ļaujot valstij pārliecināties par to, vai Krievijas Federācijas pilsoņi neapdraud Latvijas valsts drošību un var arī turpmāk uzturēties Latvijā.

Pēc tiesībsarga ieskata, apstrīdētais regulējums, ja tas skar Krievijas Federācijas pilsoņus, kuru ģimenes locekļi dzīvo Latvijā, atbilst Satversmes 96. pantam, jo šādā gadījumā persona varot saņemt termiņuzturēšanās atļauju, ja vien ir tai savlaicīgi pieteikusies un nav konstatēts, ka attiecīgā persona apdraudētu valsts drošību un sabiedrisko kārtību. Savukārt tiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuru ģimenes locekļi nedzīvo Latvijā, radītā tiesību uz privāto dzīvi aizskāruma novēršanai esot paredzēts tiesiskās aizsardzības mehānisms – pieņemot lēmumus par izraidīšanu, Pārvaldei un Valsts robežsardzei esot pienākums izvērtēt šādu lēmumu ietekmi uz Satversmes 96. pantā ietvertajām tiesībām.

Apstrīdētais regulējums neradot kolektīvās izraidīšanas risku, proti, tas neatceļot izbraukšanas rīkojuma un lēmuma par piespiedu izraidīšanu pieņemšanas un apstrīdēšanas kārtību. Pirms minētā rīkojuma un lēmuma pieņemšanas esot vērtējami konkrētā ārvalstnieka individuālie apstākļi.

Vērtējot apstrīdētā regulējuma iespējamo neatbilstību Satversmes 91. pantam, tiesībsargs norāda, ka šis regulējums paredz atšķirīgu attieksmi ne tikai atkarībā no tā, kādas valsts pilsonību ieguvuši bijušie Latvijas pilsoņi un nepilsoņi, bet arī atkarībā no tā, saskaņā ar kādu likumu bijušajiem Latvijas pilsoņiem vai nepilsoņiem tika piešķirta pastāvīgās uzturēšanās atļauja pēc tam, kad viņi pieņēmuši Krievijas Federācijas pilsonību. Proti, pieteikumos norādītās normas neattiecoties uz tiem ārzemniekiem, kuri pēc Krievijas Federācijas pilsonības iegūšanas pastāvīgās uzturēšanās atļauju saņēma uz Ārvalstnieku likuma pamata.

Ja valsts mērķis ir kontrolēt to, vai Krievijas Federācijas pilsoņi neapdraud demokrātisko valsts iekārtu un valsts drošību, tad valsts to varot darīt, piemērojot Ministru kabineta noteikumus, kas ietver to valstu sarakstu, attiecībā uz kuru pilsoņiem pirms vīzas vai uzturēšanās atļaujas izsniegšanas tiek veikta papildu pārbaude. Krievijas Federācija esot iekļauta šo valstu skaitā. Līdz ar to Latvijas valsts varot pirms uzturēšanās atļaujas izsniegšanas Krievijas Federācijas pilsoņiem vērtēt iespējamo ar tiem saistīto valsts drošības un sabiedriskās kārtības apdraudējumu. Ja atšķirīgās attieksmes legitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība, tad, pat atzīstot to, ka valsts valodas lietojuma stiprināšana ir ļoti svarīga, tomēr šā mērķa sasniegšanas labad valsts nevarot šķirot personas pēc to valstiskās piederības, jo ikvienam ārzemniekam vajagot tikt integrētam sabiedrībā.

Tiesībsarga pārstāve Santa Tivaņenkova tiesas sēdē norādīja, ka tiesībsargs pēc apstrīdētā regulējuma spēkā stāšanās ir saņēmis vēstules no iedzīvotājiem, kuri vērsuši uzmanību uz to, ka apstrīdētais regulējums pārkāpj to pamattiesības.

8. Pieaicinātā persona – Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde – uzskata, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts redakcijā, kas bija spēkā no 2022. gada 24. septembra līdz 2023. gada 19. aprīlim, neesot ierobežojis neviena Krievijas Federācijas pilsoņa pamattiesības, jo minētajā laikposmā vēl neesot pienācis šīs normas piemērošanas sākuma termiņš, proti, 2023. gada 1. septembris.

Otrie grozījumi Latvijā dzīvojošajiem Krievijas Federācijas pilsoņiem nodrošinot samērīgu un saprātīgu pāreju uz jauno regulējumu. Krievijas Federācijas pilsoņiem tiekots dots laiks nepieciešamo dokumentu kārtošanai, turklāt esot paredzēta iespēja valsts valodas prasmes pārbaudi kārtot divas reizes. Tāpat šo grozījumu rezultātā esot atvieglota iespēja saņemt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu tiem ārzemniekiem, kuri saņem Krievijas Federācijas pensiju.

Lai gan Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka personas iespējas nokārtot valsts valodas pārbaudi varot apgrūtināt tādi šķēršļi kā vecums un veselības stāvoklis, attiecīgā prasība neesot nesamērīga, jo Noteikumi Nr. 157 paredzot gadījumus, kad personas, kuras objektīvu iemeslu dēļ nespēj nokārtot valsts valodas prasmes pārbaudi, ir atbrīvojamas no šīs pārbaudes.

Valstij esot rīcības brīvība paredzēt priekšnoteikumus uzturēšanās atļaujas saņemšanai, un valstij neesot pienākuma nodrošināt ārzemniekam noteikta veida uzturēšanās atļauju. Imigrācijas politika esot pakārtota arī valsts iekšējām interesēm. Valsts esot izpildījusi savu pozitīvo pienākumu nodrošināt ārzemniekam pieejamu procedūru, lai viņš varētu risināt jautājumus par savu turpmāko uzturēšanos un statusu Latvijā. Proti, Latvijā dzīvojošiem Krievijas Federācijas pilsoņiem esot tiesības pieprasīt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu vai termiņuzturēšanās atļauju sakarā ar Imigrācijas likumā noteikto ģimenes apvienošanu. Tātad pastāvīgās uzturēšanās atļaujas zaudēšana nenozīmējot to, ka ārzemnieks turpmāk vairs nevarēs uzturēties Latvijā.

Apstrīdētais regulējums esot ieviests, lai mazinātu Latvijas valsts drošības un sabiedriskās kārtības apdraudējumus, kas radušies saistībā ar Krievijas Federācijas uzsākto karu pret Ukrainu, un tieši tāpēc apstrīdētais regulējums attiecoties uz agresorvalsts pilsoņiem. Tomēr viņi varot arī turpmāk uzturēties Latvijā, pierādot to, ka vismaz minimālā līmenī prot valsts valodu, kas ir integrācijas pamats. Esot svarīgi ņemt vērā to, ka, apstākļiem mainoties, likumdevējam rodas pamats attiecīgi reaģēt un noteikt identificēto problēmu risināšanai nepieciešamo tiesisko regulējumu.

Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts nenosakot ārzemnieku izraidīšanas procedūru. To regulējot citas tiesību normas, kas paredzot, ka izbraukšanas rīkojums vai lēmums par piespiedu izraidīšanu tiek pieņemts attiecībā uz katru ārzemnieku individuāli. Tātad apstrīdētais regulējums neparedzot ārzemnieku kolektīvo izraidīšanu.

Pārvaldes pārstāvis Arvīds Zahars tiesas sēdē papildus norādīja, ka ar Trešajiem grozījumiem Saeima ir pilnībā novērsusi problemātiku attiecībā uz prasībām par nepārtrauktu uzturēšanos Latvijā un pietiekamiem finanšu līdzekļiem.

Kritēriji, atbilstoši kuriem persona varēja pastāvīgās uzturēšanās atļauju iegūt uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata un uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata, esot bijuši atšķirīgi. Piemēram, Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmā daļa neesot attiekusies tikai uz bijušajiem Latvijas pilsoņiem vai nepilsoņiem.

9. Pieaicinātā persona – Valsts izglītības satura centrs – uzsver, ka valsts valodas apguve ir process, kuru ietekmē dažādi faktori, tāpēc neesot vienas atbildes uz jautājumu, cik ilgs laikposms personai nepieciešams, lai tā apgūtu latviešu valodu A2 pakāpē.

Valodas apguves process esot tieši saistīts ar eksistenciālo kompetenci, respektīvi, indivīda personisko īpašību, rakstura iezīmju un attieksmju kopumu. Sekmīga valodas apguve esot atkarīga no mācīšanās intensitātes, mācībās izmantotajām metodēm, mācību satura piemērotības personas vajadzībām un interesēm, kā arī valodas vides un iespējām tajā lietot svešvalodu. Persona, kas apguvusi valodu A2 pakāpē, spējot saprast atsevišķus teikumus un bieži lietotus izteicienus par aktuāliem sadzīves jautājumiem; spējot sazināties ar citiem situācijās, kad notiek vienkārša informācijas apmaiņa par zināmiem jautājumiem; spējot vienkāršos vārdos sniegt informāciju par sevi, tuvāko apkārtni, izteikt savas vajadzības, formulēt īsus jautājumus.

Latviešu valodas apguvei A2 pakāpē visbiežāk tiek paredzētas 240–300 stundas, ja personai nav priekšzināšanu, proti, valoda nav apgūta pamata līmeņa 1. pakāpē (A1). Ja priekšzināšanas ir, tad konkrēti valodas apguvei A2 pakāpē visbiežāk noteiktais stundu skaits esot 120–150.

Valsts valodas prasmes pārbaudē klausīšanās prasmes un lasītprasmes uzdevumi tiek pildīti pārbaudījumu informācijas sistēmā tiešsaistē datorā, rakstītprasmes uzdevumi – uz papīra ar pildspalvu, runātprasmes pārbaude varot notikt divos veidos – klātienē vai videokonferences veidā. Tiešsaistē veicamie klausīšanās prasmes un lasītprasmes uzdevumi esot veidoti tā, lai personai nebūtu rakstīšanai jāizmanto datora klaviatūra latviešu valodā, bet jādarbojas tikai ar datorpeli. Centrs, apzinoties to, ka konkrētajai mērķauditorijai – Krievijas Federācijas pilsoņiem, tostarp arī vecāka gadagājuma personām – varētu būt

problēmas ar latviešu valodas uzdevumu izpildi datorā, esot sniedzis papildu informāciju par to, kur un kā persona var izmēģināt latviešu valodas uzdevumu izpildi tiešsaistē. Turklāt veids, kādā pārbaude notiks, Krievijas Federācijas pilsoņiem un citiem interesentiem esot bijis zināms jau laikus. Arī, analizējot pārbaudes rezultātus, esot secināts, ka uzdevumu izpildes veids nav noteicošais faktors pārbaudes sekmīgai nokārtošanai, jo pārbaude visbiežāk netiekot nokārtota nepietiekamas rakstītprasmes dēļ.

Tā kā Centrs varējis nodrošināt iespēju kārtot pārbaudi aptuveni 18 000 Krievijas Federācijas pilsoņiem jau līdz 2023. gada 31. jūlijam, pēc Noteikumu Nr. 157 grozīšanas situācija attiecībā uz Centra kapacitāti neesot mainījies un tas spējot nodrošināt pārbaudi minētajai mērķgrupai līdz 2023. gada 30. novembrim.

Tiesas sēdē Centra pārstāves Daiga Dambīte un Anta Lazareva papildus norādīja, ka Centrs ir izpildījis likumdevēja noteikto uzdevumu nodrošināt valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošānu. Tāpat tiesas sēdē tika norādīts: ja pārbaudes gaitā konstatēts, ka personai nepieciešama tehniska palīdzība, tad šāda palīdzība tika sniegta. Izraudzītais 75 gadu vecuma sliekšnis valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošānai esot izvērtēts, pieņemot Noteikumus Nr. 157, un tas esot balstīts pētījumos.

10. Pieaicinātā persona – Valsts valodas centrs – pievienojas Saeimas atbildes rakstā norādītajam juridiskajam pamatojumam un uzskata, ka apstrīdētais regulējums atbilst Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Valsts valodas apguvei konkrētā līmenī esot individuāls raksturs, proti, izšķiroša nozīme esot personas motivācijai valodu apgūt. Tādējādi likumdevēja noteiktais laika periods, kādā persona var apliecināt valsts valodas zināšanas A2 pakāpē, esot pietiekams un attiecīgo prasību esot iespējams izpildīt arī personām bez priekšzināšanām.

Kopumā izraudzītais pārbaudes un eksaminācijas veids esot atbilstošs un piemērots, tas neesot uzskatāms par šķērslī pārbaudes sekmīgai nokārtošanai.

Valsts valodas centra pārstāve Madara Rēķe tiesas sēdē norādīja, ka valsts valodas prasme ir viens no rādītājiem, kas apliecina personas saikni ar konkrētu valsti, piederību tai vai vēlmi tai piederēt.

11. Pieaicinātā persona – Latvijas pārstāvis starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās (turpmāk – Pārstāvis) – uzskata, ka apstrīdētais

regulējums atbilst Konvencijas 8. pantam, 14. pantam, kā arī 4. protokola 4. pantam.

Pēc Pārstāvja ieskata, tiesiskās palāvības aizsardzības princips izskatāmajā lietā būtu jāņem vērā kā viens no privātās dzīves ierobežojuma samērīgumu raksturojošajiem kritērijiem.

Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā neliedzot tai grozīt imigrācijas normatīvo regulējumu, noteikt kārtību, kādā ārzemnieki ieceļo valstī un saņem uzturēšanās atļauju, kā arī paredzēt nosacījumus ārzemnieku izraidīšanai. Tāpat minētās starptautiskās saistības neparedzot ārzemniekiem tiesības pretendēt uz konkrētu uzturēšanās atļaujas veidu. Uz pieteikumiem, kas saistīti ar uzturēšanās atļaujas piešķiršanu un no šīs atļaujas izrietošā statusa maiņu, esot attiecināms Konvencijas 8. pants, kas aizsargā personu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Otrie grozījumi esot ļoti būtiski apstrīdētā regulējuma kvalitātes vērtēšanai, jo tie faktiski atbildot uz Pieteikumu iesniedzēju pieteikumos izteiktajām bažām. Neesot pamata apšaubīt to, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi ir demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzība. Likumdevēja izraudzītie līdzekļi esot piemēroti šo mērķu sasniegšanai, jo ļaujot veikt padziļinātu pārbaudi attiecībā uz katru Krievijas Federācijas pilsoni, kurš vēlas saņemt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, pārlicināties par to, vai attiecīgā persona prot valsts valodu, kā arī stimulēšot personu vēlmi naturalizēties un iegūt Latvijas pilsonību. Alternatīvi risinājumi, pēc Pārstāvja ieskata, nepalīdzētu sasniegt leģitīmos mērķus, jo tieši jaunā kārtība ļaujot turpmāk detalizēti un individualizēti vērtēt katru ārzemnieku, kurš vēlas uzturēties Latvijā.

Likumdevēja noteiktais nepieciešamais valsts valodas prasmes līmenis esot samērīgs, jo esot viens no zemākajiem likumā paredzētajiem valsts valodas prasmes līmeņiem. Turklāt prasība par valsts valodas apguvi vismaz konkrētajā līmenī attiecoties uz tādu personu grupu, kuras jau pastāvīgi un ilgstoši dzīvojušas Latvijā.

Apstrīdētais regulējums, ņemot vērā arī Otrus grozījumus, pirmšķietami neradot bažas par ārzemnieku kolektīvās izraidīšanas aizlieguma pārkāpumu, jo Pieteikumu iesniedzējiem būšot pieejama individualizēta vērtēšanas procedūra. Turklāt publiskajā telpā pieejamā informācija nenorādot uz tādu mērķtiecīgu un institucionāli koordinētu valsts politiku, kas būtu vērsta uz to, lai masveidīgi aizturētu un izraidītu noteiktu ārzemnieku grupu.

Atšķirīgajai attieksmei pret Pieteikumu iesniedzējiem pirmšķietami esot saskatāms objektīvs un saprātīgs pamats, ņemot vērā likumdevēja izvirzītos mērķus un to apstākli, ka pašreizējā situācijā Krievijas Federācijas pilsonība ir uzskatāma par vienu no riska faktoriem. Turklāt apstrīdētais regulējums paredzot pret Pieteikumu iesniedzējiem labvēlīgāku attieksmi nekā pret citiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri no jauna vēlētos Latvijā saņemt pastāvīgās uzturēšanās atļauju vai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu.

Tiesas sēdē Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās pārstāve Elīna Luīze Vītola papildus norādīja, ka pirms apstrīdētā regulējuma spēkā bijušās tiesību normas, kas paredzējušas valsts iestādēm iespēju izvērtēt to, vai ārzemnieks neapdraudēs valsts drošību, nav ļāvušas sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē kā apstrīdētais regulējums. Proti, apstrīdētais regulējums sistēmiski maina pieeju uzturēšanās atļauju piešķiršanas kārtības noteikšanai.

12. Pieaicinātā persona – biedrība “Baltic Human Rights Society” (turpmāk – Biedrība) – norāda, ka apstrīdētais regulējums pirmšķietami varētu būt atbilstošs Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Valstīm neesot pienākuma vienlīdz “pretimnākoši” izturēties pret visu citu valstu pilsoņiem. Valstij, izvēloties noteikumus, saskaņā ar kuriem tajā var uzturēties citu valstu pilsoņi, esot plaša rīcības brīvība.

Tā kā apstrīdētais regulējums pēc būtības esot vērsts uz miera saglabāšanu valstī, vienlaikus stiprinot arī valsts valodas nozīmi, pēc Biedrības ieskata, par apstrīdētajā regulējumā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmajiem mērķiem būtu uzskatāma gan demokrātiskas valsts iekārtas, gan sabiedrības drošības, gan citu personu tiesību aizsardzība.

Ar apstrīdētajā regulējumā ietverto pamattiesību ierobežojumu esot iespējams sasniegt leģitīmos mērķus – tiekot stiprināta valsts valodas nozīmība, un personas tiekot mudinātas uzlabot savas latviešu valodas zināšanas, papildinot tās kursus vai citādā veidā.

Esot jāņem vērā arī tas, ka Saeima atzinusi Krievijas Federāciju par terorismu atbalstošu valsti un personas, kuras apstrīdētais regulējums skar, ir šīs terorismu atbalstošās valsts pilsoņi. Ar jēdzienu “pilsonība” varot saprast ne tikai personas juridisko saikni ar konkrēto valsti, bet arī to, ka persona jūtas piederīga šai valstij un tās vērtībām. Tātad, pārbaudot, vai vērtības, kuras atbalsta Krievijas

Federācijas pilsoņi, kas turklāt par tādiem kļuvuši paši pēc savas izvēles, ir tuvākas teroristiskas valsts vai Latvijas vērtībām, leģitīmie mērķi varētu tikt sasniegti. Tomēr analizējams jautājums būtu tas, vai latviešu valodas prasmes pārbaude ir identificējama ar attiecīgo vērtību pārbaudi.

Kaut arī apstrīdētais regulējums nenozīmē Pieteikumu iesniedzēju automātisku izraidīšanu no valsts, no pieteikumiem izrietot, ka tieši šī iespējamība personas satrauc visvairāk. Pēc Biedrības ieskata, Pieteikumu iesniedzēji varētu tikt izraidīti no valsts, pamatojoties uz aizdomām, ka viņi apdraud valsts drošību. Šīs aizdomas esot saistītas ar Krievijas Federācijas pilsonību. Tomēr iemesli, kuru dēļ personas izvēlējušās Krievijas Federācijas pilsonību, varot būt visdažādākie.

Tādējādi aizdomas par apdraudējumu, ja netiek individuāli izvērtēta katras konkrētās personas iesaiste kādā sabiedrības drošību apdraudošā nodarījumā, varot arī neatbilst Konvencijai. Vajagot ņemt vērā Krievijas Federācijas izvērsto karadarbību Ukrainā un citas darbības, kas tieši vai ne tik tieši apdraud visas Eiropas demokrātiskās vērtības. Tomēr pat šie apstākļi nevarot tikt izmantoti kā vispārīgs jebkādu pret Krievijas Federācijas pilsoņiem vērstu darbību attaisnojums.

Apstrīdētajā regulējumā ietvertais Latvijā dzīvojošu Krievijas Federācijas pilsoņu pienākums nokārtot valsts valodas prasmes pārbaudi pats par sevi neesot uzskatāms par kolektīvo izraidīšanu, kamēr vien ilgtermiņa uzturēšanās atļaujas izsniegšanas process ir individualizēts un tiek dota iespēja attiecīgo lēmumu apstrīdēt. Vajagot ņemt vērā arī to, ka valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošana ir paredzēti atvieglojumi, kas norāda uz individualizētu pieeju, un personas netiek izraidītas no valsts bez katras individuālās lietas izskatīšanas.

Visbeidzot, vērtējot apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 91. pantam, Biedrība norāda, ka Krievijas Federācijas pilsoņi neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar citu valstu pilsoņiem. Citas valstis, pat tās, kuras nav uzskatāmas par Latvijai īpaši draudzīgām, šobrīd tomēr neveicot karadarbību netālu no Latvijas robežām, neesot pastāvīgi paudušas agresīvus, pret Latviju īpaši naidīgus izteikumus un neesot iepriekš izvirzījušas teritoriālas pretenzijas uz Latvijas teritoriju.

Tiesas sēdē Biedrības pārstāve Lolita Buka norādīja, ka, iespējams, apstrīdētā regulējuma pieņemšanas gaitā nav ievērots labas likumdošanas princips, jo likumprojekta anotācijā, piemēram, neesot padziļināti apsvērti jautājumi, kuriem varētu būt ietekme uz personas pamattiesībām, kā arī neesot padziļināti izvērtēta iestāžu kapacitāte.

13. Pieaicinātā persona – Mg. iur. Aleksejs Dimitrovs – uzskata, ka pieteikumos norādītās normas neatbilst Satversmes 1., 91. un 96. pantam.

Starp valstī ilgstoši dzīvojošiem migrantiem un sabiedrību, kurā viņi dzīvo, pastāvošo sociālo saišu kopums esot daļa no privātās dzīves jēdziena. Esot jāvērtē tas, vai iespēja pieprasīt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu izslēdz iekļaušanos personas privātajā dzīvē. Konvencijas 8. pants negarantējot tiesības uz noteikta veida uzturēšanās atļauju. Ja valsts tiesību akti paredz dažādus uzturēšanās atļauju veidus, tad tiesai vajagot analizēt konkrētās atļaujas izsniegšanas juridiskās un praktiskās sekas. Ja izsniegtā atļauja tās turētājam dod iespēju uzturēties uzņēmējvalsts teritorijā un tur brīvi baudīt tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, tad jau šīs atļaujas piešķiršana principā esot pietiekams pasākums Konvencijas 8. panta prasību izpildei.

Apstrīdētajā regulējumā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi – sabiedrības drošības aizsardzība – nevarot sasniegt, pārbaudot, vai personai ir regulāri un stabili ikmēneša ienākumi un vai tā pēdējo piecu gadu laikā ir pastāvīgi uzturējusies Latvijā. Tādējādi attiecībā uz daudzām personām, kuras apstrīdētais regulējums skar, pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis netiekot sasniegts. Turklāt Imigrācijas likumā jau esot iestrādāts drošības risku novēršanas mehānisms. Proti, ja kompetentām valsts iestādēm ir pamats uzskatīt, ka ārzemnieks apdraud valsts drošību vai sabiedrisko kārtību, tiek lemts par attiecīgās personas iekļaušanu to ārzemnieku sarakstā, kuriem iecelšana Latvijā ir aizliegta. Tādējādi apstrīdētajā regulējumā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi esot iespējams sasniegt ar personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Tāpat pastāvot šaubas, vai ar apstrīdēto regulējumu pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi var tikt sasniegti valsts valodas prasmes pārbaudes kontekstā. Pirmkārt, valsts valodas prasmes apliecība gan apstiprinot valsts valodas prasmi, bet pati par sevi neapstiprinot valsts valodas lietošanu. Otrkārt, neesot skaidrs, kāpēc pienākums pierādīt valsts valodas prasmi ir attiecināts tikai uz Krievijas Federācijas pilsoņiem, jo arī citi ārzemnieki, kuri iepriekš bijuši Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi, varētu tādējādi paplašināt valsts valodas lietojumu. Pat ja likumdevēja izraudzītais līdzeklis būtu piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai, tomēr pastāvot personas pamattiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, piemēram, pastāvīgās uzturēšanās atļauju saņēmušajiem ārzemniekiem varētu tikt paredzētas tiesības vai pat pienākums apmeklēt valsts valodas nodarbības. Līdz ar to apstrīdētais regulējums neatbilstot Satversmes 96. pantam.

Vērtējot apstrīdētā regulējuma iespējamo neatbilstību Satversmes 91. pantam, esot jāņem vērā tas, ka atšķirīga attieksme pret Krievijas Federācijas pilsoņiem pieļaujama tikai tad, ja šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats. Konkrētajā gadījumā šāds objektīvs un saprātīgs pamats neesot konstatējams, jo atšķirīgās attieksmes leģitīmo mērķi likumdevējs varējis sasniegt ar saudzējošākiem līdzekļiem. Piemēram, neesot aizliegts individuāli noskaidrot to, vai attiecīgie Krievijas Federācijas pilsoņi atbalsta Krievijas Federācijas īstenoto agresiju vai apdraud Latvijas valsts drošību. Līdz ar to apstrīdētais regulējums neatbilstot Satversmes 91. pantam tiktāl, ciktāl tas neparedz individuālu vērtējumu jautājumā par pastāvīgās uzturēšanas atļaujas anulēšanu, ja tās rezultātā tiek pārkāptas Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības.

Vērtējot apstrīdētā regulējuma iespējamo neatbilstību Satversmes 1. pantam, esot uzsverams šāds aspekts: indivīds neesot varējis paredzēt to, ka viņam izsniegtās uzturēšanās atļaujas saglabāšana tiks padarīta atkarīga no regulāru un stabilu ikmēneša ienākumu esības un nepārtrauktas uzturēšanās Latvijā pēdējo piecu gadu laikā. Personai neesot iespējams atgriezties pagātnē un mainīt savu agrāko uzvedību. Tas liecinot par tiesiskās palāvības aizsardzības principa pārkāpumu attiecībā uz personām, kuras šā iemesla dēļ nevar iegūt uzturēšanās atļauju. Uzliekot personām pienākumu apgūt valsts valodu, gan netiekot prasīts, lai tās mainītu savu agrāko uzvedību, tomēr likumdevējs, pieņemot apstrīdēto regulējumu, neesot nodrošinājis saprātīgu pārejas periodu. Tā vietā, lai pieņemtu apstrīdēto regulējumu, likumdevējs esot varējis paredzēt pastāvīgās uzturēšanās atļauju saņēmušajiem ārzemniekiem tiesības vai pat pienākumu apmeklēt valsts valodas nodarbības; varējis noteikt, ka valsts valodas prasme apliecināma, reģistrējot pastāvīgās uzturēšanās atļauju, vai arī varējis anulēt pastāvīgās uzturēšanās atļauju, vienlaikus nosakot: ja ārzemnieks nav izpildījis nosacījumu par valsts valodas apguvi, tad viņam ir tiesības turpināt uzturēties Latvijā ar termiņuzturēšanās atļauju.

Tiesas sēdē *Mg. iur.* Aleksejs Dimitrovs norādīja, ka Trešie grozījumi galvenokārt risinājuši tos jautājumus, kas saistīti ar prasībām par nepārtrauktu uzturēšanos valstī un pietiekamiem finanšu līdzekļiem.

Secinājumu daļa

14. Pēc lietas ierosināšanas viena no apstrīdētajām normām, proti, Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts, ir grozīta. Satversmes tiesas

likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai, ja apstrīdētā tiesību norma ir zaudējusi spēku. Arī Saeima ir lūgusi izskatāmajā lietā izbeigt tiesvedību, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. punktu, kas noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt, ja Satversmes tiesa konstatē, ka lēmums par lietas ierosināšanu neatbilst šā likuma 20. panta piektās daļas prasībām. Pirmkārt, Saeima norāda, ka tiesvedība lietā ir izbeidzama daļā par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām, ciktāl tas attiecas uz personai noteiktām prasībām par pietiekamiem finanšu līdzekļiem un nepārtrauktu uzturēšanos Latvijā. Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts šādā aspektā nekādas negatīvas sekas personai neesot radījis, jo neesot konstatējams tas, ka kāda persona nevarētu šīs prasības izpildīt, un, pat ja tas tiktu konstatēts, pastāvētu efektīvi vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi. Otrkārt, tiesvedība esot izbeidzama daļā par 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām. Šī tiesību norma nevarot aizskart Pieteikumu iesniedzēju pamattiesības.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka procesuāla rakstura jautājumi par tiesvedības izbeigšanu parasti izskatāmi pirms tiesību normas satversmības izvērtēšanas (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 12. marta sprieduma lietā Nr. 2019-11-01 9. punktu*). Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms pārbaudīs, vai pastāv apstākļi, kuru dēļ tiesvedība lietā būtu izbeidzama.

14.1. Jēdziens “apstrīdētā norma” Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkta izpratnē nav saprotams formāli, vienīgi kā normatīvajā aktā ietverts teksts. Apstrīdētais regulējums nosaka tiesisko kārtību, kuru pieteikuma iesniedzējs uzskata par neatbilstošu augstāka juridiska spēka normām. Tādēļ arī tajos gadījumos, kad apstrīdētais regulējums ir grozīts, Satversmes tiesai jāpārlicinās par to, vai ar apstrīdēto regulējumu radītā tiesiskā situācija ir mainīta pēc būtības (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 11. marta lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2014-33-01 7. punktu*).

Satversmes tiesā izskatāmā lieta tika ierosināta par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta redakcijā, kas bija spēkā no 2022. gada 24. septembra līdz 2023. gada 19. aprīlim, atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām. Minētā tiesību norma noteica, ka Krievijas Federācijas pilsonim, kas ir saņēmis pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar šā likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu, pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga līdz 2023. gada

1. septembrim. Secīgi šī norma noteica, ka tad, ja persona vēlas atkārtoti saņemt uzturēšanās atļauju, tai līdz 2023. gada 1. septembrim ir jāiesniedz apliecinājums par valsts valodas apguvi.

Saeima 2023. gada 5. aprīlī pieņēma Otrus grozījumus, kuri stājās spēkā 2023. gada 20. aprīlī un ar kuriem apstrīdētais pārejas noteikumu 58. punkts izteikts jaunā redakcijā. Otrie grozījumi tika pieņemti un stājās spēkā pirms tam, kad iestājās pārejas noteikumu 58. punkta redakcijā, kas bija spēkā no 2022. gada 24. septembra līdz 2023. gada 19. aprīlim, noteiktais uzturēšanās atļaujas derīguma termiņš – 2023. gada 1. septembris.

Ar Otrajiem grozījumiem Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts tika izteikts jaunā redakcijā, radot iespēju kārtot valsts valodas prasmes pārbaudi vismaz divas reizes visiem, kuri izrādījuši vēlmi to kārtot. Attiecīgi pastāvīgās uzturēšanās atļaujas derīguma termiņš tika pagarināts līdz 2023. gada 31. decembrim vai līdz dienai, kad stājās spēkā galīgais nolēmums lietā par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanu. Ja Pārvaldē līdz 2023. gada 1. septembrim nav saņemti Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai nepieciešamie dokumenti, personai izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga līdz 2023. gada 1. septembrim. Saskaņā ar likumprojekta anotāciju Otrie grozījumi bija nepieciešami, lai persona, kura vēlas arī turpmāk uzturēties Latvijā, pagūtu iesniegt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai nepieciešamos dokumentus un pieteikuma izskatīšanas laikā varētu joprojām uzturēties Latvijā.

Imigrācijas likums pēc Otrajiem grozījumiem tika grozīts vēl vienu reizi. Tomēr ar Trešajiem grozījumiem nav grozīts pieteikumos apstrīdētais Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts, un tas joprojām ir spēkā redakcijā, kādā tika izteikts ar Otrajiem grozījumiem. Trešie grozījumi nemaina to, ka saskaņā ar Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu Krievijas Federācijas pilsoņiem izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas zaudē spēku. Trešie grozījumi nosaka divus citus tiesiskos pamatus, uz kuriem persona var turpmāk uzturēties Latvijā tādā gadījumā, ja tā nav izpildījusi Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai noteiktās prasības. Pirmkārt, Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.⁵ punkts dod personai tiesības pieprasīt jaunu pastāvīgās uzturēšanās atļauju, pamatojoties uz šā likuma 24. panta pirmās daļas 7. punktu. Otrkārt, persona saskaņā ar pārejas noteikumu 58.⁶ punktu ir tiesīga pieprasīt atļauju uzturēties Latvijā. Savukārt pārejas noteikumu 58.⁷ un 58.⁸ punkts konkretizē atļaujā uzturēties Latvijā ietverto saturu. Pārejas noteikumu 58.⁹ punkts

regulē kārtību, kādā pieprasāma jauna pastāvīgās uzturēšanās atļauja vai atļauja uzturēties Latvijā, kā arī to, cik ilgā laikā Pārvalde izskata pieteikumu. Visbeidzot pārejas noteikumu 58.¹⁰ punkts paredz prasības jaunas pastāvīgās uzturēšanās atļaujas vai atļaujas uzturēties Latvijā iegūšanai, bet 58.¹¹ punktā noteiktas personas, kas vēlas iegūt šādu atļauju, tiesības uz nodarbinātību.

Pieteikumu iesniedzēji savu pamattiesību ierobežojumu saista tieši ar to apstākli, ka viņiem uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja atbilstoši Imigrācijas likuma grozījumiem zaudē spēku. Proti, personai, kura vēlas arī turpmāk uzturēties Latvijā, ir jāiegūst jauns tiesiskais pamats, izpildot tiesību normās noteiktās prasības konkrētās uzturēšanās atļaujas iegūšanai. Tiesiskās sekas – uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšana – paliek nemainīgas arī pēc Otrajiem grozījumiem, ar kuriem Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts tika izteikts jaunā redakcijā. Turklāt, pretēji Saeimas norādītajam, minētā tiesību norma nenosaka prasības par pietiekamiem finanšu līdzekļiem un nepārtrauktu uzturēšanos Latvijā, kurām jābūt izpildītām, lai persona iegūtu jaunu uzturēšanās atļauju. Šīs prasības ir noteiktas citās tiesību normās. Tādējādi arī iespējamo vispārējo tiesību aizsardzības līdzekļu izmantošana ir saistīta ar citām tiesību normām.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, Satversmes tiesa secina: lai arī Saeima ir grozījusi Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punktu, vēl joprojām pastāv apstākļi, ar kuriem Pieteikumu iesniedzēji saistījuši savu pamattiesību ierobežojumu. Saeimas atbildes rakstos ietvertie un tiesas sēdē lietas dalībnieku paustie apsvērumi, kā arī pieaicināto personu viedokļi ir sniegti, ņemot vērā arī Otrus grozījumus. Līdz ar to Satversmes tiesai ir jāvērtē Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 20. aprīļa.

Šādos apstākļos tiesvedība lietā daļā par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punktu nav jāizbeidz un Satversmes tiesai ir jāizvērtē, vai Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 20. aprīļa, atbilst Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam, kā arī Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

14.2. Secīgi Satversmes tiesa izvērtēs Saeimas lūgumu par tiesvedības izbeigšanu lietā daļā par 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām.

Pieteikumu iesniedzēji ir Krievijas Federācijas pilsoņi, kuriem ir izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, pamatojoties uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu. Šī tiesību norma paredzēja atvieglotu pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanas kārtību tiem ārzemniekiem, kuri pirms citas valsts pilsonības iegūšanas ir bijuši Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi. Piemēram, uz šīm personām neattiecās Imigrācijas likuma 24. panta piektajā daļā ietvertā prasība par valsts valodas apguvi. Ar 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. pantu no Imigrācijas likuma tika izslēgts šis pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanas pamats. Tomēr jāņem vērā, ka Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta izslēgšana no Imigrācijas likuma neietekmē tās personas, kuras jau ir ieguvušas pastāvīgās uzturēšanās atļauju uz šā tiesiskā pamata. Piemēram, citiem ārzemniekiem, kuri nav Krievijas Federācijas pilsoņi, bet uz minētā pamata ir ieguvuši pastāvīgās uzturēšanās atļauju, tā ir spēkā. Tas, ka Pieteikumu iesniedzējiem izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja zaudē spēku un ka šīm personām, ja tās vēlas arī turpmāk uzturēties Latvijā, ir jāiegūst jauns tiesiskais pamats, izriet no Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta. Turklāt arī Pieteikumu iesniedzēju pārstāvji tiesas sēdē norādīja, ka izskatāmajā lietā Pieteikumu iesniedzējiem nelabvēlīgas tiesiskas sekas rada tas, ka spēku zaudē jau izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, ko regulē Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts.

No minētā secināms, ka 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. pants, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, nevar negatīvi ietekmēt Pieteikumu iesniedzējus un aizskart viņu pamattiesības, jo Krievijas Federācijas pilsoņiem izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja spēku zaudē saskaņā ar citu tiesību normu. Tādējādi saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu tiesvedības turpināšana lietā šajā daļā nav iespējama.

Līdz ar to tiesvedība lietā daļā par 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un Konvencijas 4. protokola 4. pantam ir izbeidzama, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu.

15. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 20. aprīļa (turpmāk – apstrīdētā

norma), pārkāpj Satversmes 1. pantā ietverto tiesiskās paļāvības aizsardzības principu, 91. panta pirmajā teikumā ietverto tiesiskās vienlīdzības principu un neatbilst Satversmes 96. pantam, kurā ietvertas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Tāpat apstrīdētā norma pārkāpjot Konvencijas 4. protokola 4. pantā nostiprināto kolektīvās ārvalstnieku izraidīšanas aizliegumu.

Pieteikumu iesniedzēju apsvērumi par apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 96. pantam pamatā ir saistīti ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšanu un tai, iespējams, sekojošo izraidīšanu no valsts tad, ja persona neizpilda apstrīdētajā normā ietvertās prasības. Tādējādi Pieteikumu iesniedzēju argumenti par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 96. pantam ir cieši saistīti ar apsvērumiem, kas attiecas uz Satversmes 1. pantā ietverto tiesiskās paļāvības aizsardzības principu, jo skar jautājumu par jau iegūtu tiesību zaudēšanu. Šie argumenti ir saistīti ar personas tiesisko paļāvību, ka tā varēs saglabāt pastāvīgās uzturēšanās atļauju, ko jau ir ieguvusi, un tai netiks izvirzītas jaunas prasības, lai tā nezaudētu tiesisko pamatu uzturēties Latvijā arī turpmāk. Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa, vērtējot to, vai iespējamais Satversmes 96. pantā ietverto pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, pārbaudīs arī to, vai ir ievērots tiesiskās paļāvības aizsardzības princips. Tā kā lietas pamatjautājums ir par piešķirto pastāvīgās uzturēšanās tiesību zaudēšanu un tās ietekmi uz personas iespēju turpmāk uzturēties Latvijā, Satversmes tiesa šo jautājumu izvērtēs visupirms. Secīgi tiesa atsevišķi vērtēs, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajā teikumā nostiprinātajam tiesiskās vienlīdzības principam, kā arī pārbaudīs Pieteikumu iesniedzēju apsvērumus par apstrīdētās normas atbilstību Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

16. Satversmes 96. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību.

Satversmes tiesa ir atzinusi: tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz privāto telpu, ģimenes aizsardzību no nepamatotas iejaukšanās, kā arī tiesības dzīvot pēc sava prāta, saskaņā ar savu būtību un vēlmēm attīstīt un pilnveidot savu personību, tiesības veidot un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem un ārpusauli, tiesības identificēties ar noteiktu sociālo grupu un veidot saziņu ar citiem cilvēkiem, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 4. novembra sprieduma lietā Nr. 2021-05-01 10.1. punktu*). Persona, pastāvīgi dzīvojot konkrētā valstī, veido sociālās saiknes ar citiem sabiedrības locekļiem, veido

ģimeni, sevi pilnveido un realizē dažādās jomās. Viss minētais raksturo veidu, kādā persona īsteno tiesības uz privāto dzīvi. Tādējādi tiesību norma, kas ietekmē personas iespēju arī turpmāk būt par daļu no sabiedrības, kurā tā pastāvīgi ir dzīvojusi, un uzturēt jau izveidojušās sociālās saiknes, var ierobežot personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Lai noskaidrotu Satversmē iekļauto cilvēka pamattiesību saturu, jāņem vērā arī Latvijas starptautiskās saistības cilvēktiesību jomā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2022. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2021-40-0103 7.2. punktu*). Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt ir atzinusi, ka no Konvencijas 8. panta ārzemniekam neizriet tiesības ieceļot vai uzturēties konkrētā valstī, savukārt valstij ir tiesības kontrolēt ārzemnieka ieceļošanu, uzturēšanos, kā arī izraidīšanu (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 1996. gada 15. novembra sprieduma lietā “Chahal v. the United Kingdom”, pieteikums Nr. 22414/93, 73. punktu*). Turklāt Konvencijas 8. pants negarantē ārzemniekam absolūtas tiesības netikt izraidītam no valsts arī tad, ja persona šajā valstī ir dzīvojusi ilgstoši vai pat tajā piedzimumi (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2006. gada 18. oktobra sprieduma lietā “Üner v. The Netherlands”, pieteikums Nr. 46410/99, 55. punktu*). Tomēr tad, ja persona ir uzturējusies valstī, pamatojoties uz uzturēšanās atļauju, tās anulēšana un attiecīgi iespējamā personas izraidīšana no valsts var personai ierobežot Konvencijas 8. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību (*sk., piemēram, Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2018. gada 26. aprīļa sprieduma lietā “Hoti v. Croatia”, pieteikums Nr. 63311/14, 115. punktu*). Proti, lai gan ne visos gadījumos personas iespējamā izraidīšana no valsts ierobežo tās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, atsevišķa uzmanība ir jāpievērš tām personām, kuras konkrētajā valstī ir dzīvojušas pastāvīgi. Tā kā Konvencijas 8. pants aizsargā arī personas tiesības veidot attiecības ar citiem cilvēkiem un sabiedrību un dažkārt var ietvert indivīda sociālās identitātes aspektus, sociālo saišu kopums starp personām, kuras pastāvīgi dzīvojušas valstī, un sabiedrību, kurā šīs personas dzīvo, ir daļa no jēdziena “privātā dzīve”. Tādējādi šādu personu izraidīšana ir iejaukšanās to tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2015. gada 24. marta lēmuma lietā “Kerkez v. Germany”, pieteikums Nr. 37074/13, 25. punktu*).

Līdz ar to secināms, ka arī Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību var tikt ierobežotas tad, ja tiesību norma paredz izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšanu un attiecīgi tai,

iespējams, sekojošu izraidīšanu no valsts un tas attiecas uz tādu personu, kura ir pastāvīgi dzīvojusi Latvijā, kā arī šeit izveidojusi sociālās saiknes.

Pieteikumu iesniedzēji ir Krievijas Federācijas pilsoņi, kas pastāvīgi uzturējušies Latvijas teritorijā uz tiem izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas pamata. Apstrīdētā norma nosaka brīdi, līdz kuram izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir derīga, un būtībā norāda, ka pēc šā brīža minētā atļauja zaudē spēku.

Lai persona iegūtu jaunu tiesisko pamatu, uz kura tā varētu arī turpmāk uzturēties Latvijā, tai ir jāizpilda attiecīgas prasības. Lai iegūtu Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, personai saskaņā ar likuma "Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu" 3. panta pirmo daļu ir jānokārto valsts valodas prasmes pārbaude, kā arī jāizpilda prasības, kas saistītas ar pietiekamiem finanšu līdzekļiem un nepārtrauktu uzturēšanos Latvijā. Tāpat personai ir iespēja arī turpmāk uzturēties Latvijā, ja tā iegūst jaunu pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.⁵ punktu, atļauju uzturēties Latvijā saskaņā ar šo pārejas noteikumu 58.⁶ punktu vai jebkuru citu uzturēšanās atļauju, ja vien tiek izpildītas šo atļauju iegūšanai noteiktās prasības.

Lai gan apstrīdētā norma neregulē personas izraidīšanu no valsts, tomēr personai, kura neiegūst jaunu tiesisko pamatu, uz kura tā varētu arī turpmāk uzturēties Latvijā, izraidīšana varētu būt šādā situācijā iespējamās sekas. Tādējādi apstrīdētā norma un no tās izrietošā pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšana ietekmē personas jau iegūtās tiesības un visas tās sociālās saites ar sabiedrību, kurā šī persona pastāvīgi dzīvojusi.

Līdz ar to apstrīdētā norma Pieteikumu iesniedzējiem ierobežo Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

17. Vērtējot pamattiesību ierobežojuma satversmību, visupirms jāpārbauda, vai ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu. Pamattiesību ierobežojumam jābūt noteiktam tādā likumdošanas procesā, kas atbilst labas likumdošanas principam (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 29. septembra sprieduma lietā Nr. 2022-08-01 13. punktu*).

Satversmes tiesa jau iepriekš norādījusi, ka izskatāmajā lietā tā nevērtēs to, vai Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts redakcijā, kas bija spēkā no 2022. gada 24. septembra līdz 2023. gada 19. aprīlim, atbilst augstāka juridiska spēka tiesību normām. Tāpēc, noskaidrojot to, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu, Satversmes tiesa vērtēs tikai

apsvērumus, kas saistīti ar Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punktu redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 20. aprīļa.

17.1. Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkts tā spēkā esošajā redakcijā tika pieņemts 2023. gada 5. aprīlī ar likumu “Grozījumi Imigrācijas likumā”, kas tika izsludināts 2023. gada 6. aprīlī oficiālajā izdevumā “Latvijas Vēstnesis” Nr. 69A un stājās spēkā 2023. gada 20. aprīlī.

Satversmes tiesai nerodas šaubas par to, ka apstrīdētā norma ir pieņemta un izsludināta Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktajā kārtībā, kā arī ir pieejama atbilstoši normatīvo aktu prasībām.

17.2. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka apstrīdētā norma joprojām neesot skaidra, jo liedzot Pieteikumu iesniedzējiem izprast savas tiesības un pienākumus. Prasības Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai esot ietvertas arī Imigrācijas likuma pārejas noteikumos, nevis tikai likumā “Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā”, kas regulē šā statusa piešķiršanu.

Ja kāds jautājums ir noregulēts vairākos normatīvajos aktos un apstrīdētā norma ir saprotama kopsakarā ar citām normām, tas nav pamats uzskatīt, ka apstrīdētās normas saturs būtu pārāk neskaidrs (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 21. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2015-21-01 15. punktu*). Tādējādi tas vien, ka Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanu regulē gan apstrīdētā norma un citas Imigrācijas likuma normas, gan arī likums “Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā”, neliecina par to, ka apstrīdētā norma nebūtu skaidra.

Apstrīdētā norma ir pietiekami skaidri formulēta, lai persona varētu izprast no tās izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas.

17.3. Pieteikumu iesniedzēji izsaka šaubas par to, vai apstrīdētā norma pieņemta, ievērojot labas likumdošanas principu. Neesot vērtēts tas, vai iestāžu kapacitāte ļaus izpildīt apstrīdētajā normā noteikto. Tāpat apstrīdētā norma esot pieņemta steidzamības kārtībā un viss likumdošanas process aizņēmis tikai piecas darba dienas. Turklāt likumdevējs bieži grozījis tiesisko regulējumu un Pieteikumu iesniedzēji neesot varējuši sagatavoties un veikt nepieciešamās darbības jaunas uzturēšanās atļaujas iegūšanai. Visbeidzot, likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, neesot vērtējis tās atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām – Satversmei un Konvencijai.

Pieteikumu iesniedzēju apsvērumi par iestāžu kapacitāti nav saistīti ar apstrīdēto normu tās spēkā esošajā redakcijā, un Satversmes tiesai nerodas šaubas

par to, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, ir izvērtējis iestāžu kapacitāti un pārliecinājies, ka tās spēs veikt visus attiecīgos pasākumus.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka atbilstoši Saeimas autonomijas principam likumdevējam ir rīcības brīvība un tas ir tiesīgs pats izdarīt lietderības apsvērumus par kāda likumprojekta izskatīšanu steidzamības kārtībā (*sk. Satversmes tiesas 2023. gada 7. decembra sprieduma lietā Nr. 2022-20-01 16.2. punktu*). Noteicošais ir tas, vai likumdošanas procesā ir ievērotas tiesību normas un vai deputātiem bija iespējams īstenot tiem paredzētās tiesības iesniegt priekšlikumus likumprojektam. Satversmes tiesa konstatē, ka priekšlikumus iesniedza gan atsevišķi Saeimas deputāti, gan frakcijas, gan Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija, gan Saeimas Juridiskais birojs. Pieteikumu iesniedzēji nav norādījuši uz citiem apstākļiem, kas liecinātu par labas likumdošanas principa pārkāpumu tā iemesla dēļ, ka likumprojekts tika izskatīts steidzamības kārtībā. Arī Satversmes tiesa šādus apstākļus nekonstatē.

Tiesiskajam regulējumam ir jābūt pietiekami stabilam, lai indivīds, vadoties no tiesību normām, varētu pieņemt ne tikai īstermiņa lēmumus, bet arī ilgtermiņā plānot savu nākotni (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 25. oktobra sprieduma lietā Nr. 2004-03-01 9.2. punktu*). Lai gan tiesiskā regulējuma grozīšana var ietekmēt tiesisko stabilitāti, tomēr likumdevējam ir tiesības to pilnveidot, lai sasniegtu paredzēto mērķi. Savukārt tas, vai apstrīdētajā normā paredzētais laikposms, kādā personai jāizpilda noteiktie pienākumi, lai tā iegūtu tiesisko pamatu uzturēties Latvijā, ir atbilstošs, jāvērtē, pārbaudot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu.

Apstrīdētās normas izstrādes materiālos nav tieši norādīts, ka tās pieņemšanas laikā īpaša uzmanība būtu tikusi pievērsta pieteikumos norādītajām Satversmes un Konvencijas normām. Taču no lietas materiāliem kopumā izriet un arī Saeimas pārstāvis tiesas sēdē apliecināja, ka likumdevējs ir vērtējis apstrīdētās normas atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām.

Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu.

18. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, jo ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad.

Saeimas atbildes rakstā norādīts, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmie mērķi ir aizsargāt demokrātisku valsts iekārtu, sabiedrības drošību un citu personu tiesības. Proti, apstrīdētā norma esot vērsta uz to, lai preventīvi mazinātu

iespējamos drošības riskus, kas saistīti ar Krievijas Federācijas uzsākto karadarbību Ukrainā, kā arī stiprinātu valsts valodas konstitucionālo nozīmi. Pieteikumu iesniedzēji piekrīt, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības drošības stiprināšana.

Lai noskaidrotu, vai pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis un kāds ir šis mērķis, jāņem vērā tas, ka apstrīdētā norma attiecas tikai uz Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata. Tieši viņiem ir jāizpilda tiesību normās ietvertās prasības un jāiegūst jauns tiesiskais pamats, lai varētu arī turpmāk uzturēties Latvijā.

18.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka nacionālās drošības garantēšana ir valsts pamatpienākums (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2002-20-0103 secinājumu daļas 2. punktu*). Saskaņā ar “Nacionālās drošības koncepciju 2023” valsts pastāvēšana ir atkarīga ne tikai no valsts, bet arī no visu Latvijas iedzīvotāju atbildīgas attieksmes pret valsti un tās drošību. Pienākums garantēt nacionālo drošību ir saistīts gan ar iekšējiem, gan ārējiem riskiem. Šādos apstākļos tieši tiesiskais regulējums imigrācijas jomā ir viens no veidiem, kādos valsts var mazināt drošības riskus. Valsts šajā jomā bauda noteiktu rīcības brīvību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017. gada 12. janvāra sprieduma lietā “Abuhmaid v. Ukraine”, pieteikums Nr. 31183/13, 120. punktu*). Valstij ir rīcības brīvība izvērtēt dažādus ar valsts drošību saistītus riskus un attiecīgi arī mainīt savu imigrācijas politiku, lai reaģētu uz šādiem riskiem.

Vērtējot tiesību normā ietvertu personas pamattiesību ierobežojumu, ir jāņem vērā ģeopolitiskais konteksts (*sal. sk. Satversmes tiesas 2023. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2022-33-01 16. punktu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2023. gada 23. maija lēmuma lietā “Gapoņenko pret Latviju”, pieteikums Nr. 30237/18, 43. punktu*). Ja tiesību normas, ņemot vērā ģeopolitisko kontekstu, ir pieņemtas nolūkā mazināt Latvijas valsts neatkarības un demokrātiskas valsts iekārtas apdraudējuma riskus, tad tām ir leģitīmi mērķi, jo tās vērstas gan uz demokrātiskas valsts iekārtas, gan sabiedrības drošības aizsardzību.

Likumprojekta anotācijā skaidrots, ka apstrīdētā norma ir pieņemta, ņemot vērā Krievijas Federācijas uzsākto karu Ukrainā un ar to saistīto nepieciešamību stiprināt Latvijas valsts drošību. Jau ilgstoši ģeopolitisko situāciju Baltijas jūras reģionā ietekmē Krievijas izaicinošās un agresīvās militārās un hibrīdās aktivitātes (*sk. Saeimas 2020. gada 24. septembra paziņojumu “Par valsts aizsardzības koncepcijas apstiprināšanu”*). Latvijas valsts drošību apdraud Krievijas aktīvi

izvērstās informatīvās ietekmes operācijas, kurās tiek izmantota arī propaganda un dezinformācija (*sk. Valsts drošības dienesta publisko pārskatu par Valsts drošības dienesta darbību 2022. gadā. Pieejams: vdd.gov.lv; sk. arī Satversmes aizsardzības biroja 2022. gada darbības pārskatu. Pieejams: sab.gov.lv*).

Šajā sakarā jāņem vērā tas, ka personas, uz kurām attiecas apstrīdētā norma, ir apzināti izvēlējušās nodibināt lojalitātes un solidaritātes attiecības ar Krievijas Federāciju, kļūstot par šīs valsts pilsoņiem (*sal. sk. Satversmes tiesas 2023. gada 30. novembra sprieduma lietā Nr. 2022-36-01 12.1. punktu*). Riski, kas saistīti ar Krievijas Federācijas pilsonību, tiek ņemti vērā arī citās valstīs un Eiropas Savienības līmenī. Piemēram, Eiropas Savienība ir apturējusi ar Krievijas Federāciju noslēgto Nolīgumu par vīzu atvieglotu izsniegšanu Eiropas Savienības un Krievijas Federācijas pilsoņiem (*sk. Padomes 2022. gada 9. septembra lēmumu (ES) 2022/1500 par to, lai pilnībā apturētu Nolīguma starp Eiropas Kopienu un Krievijas Federāciju par vīzu atvieglinātu izsniegšanu Eiropas Savienības un Krievijas Federācijas pilsoņiem piemērošanu*).

Tādējādi secināms, ka likumdevējs, ieviešot izmaiņas imigrācijas jomā, ir ņēmis vērā ģeopolitisko kontekstu un riskus, ko var radīt personas, kuru pilsonības valsts ir Krievijas Federācija. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir saistīts ar drošības risku mazināšanu un ir vērsts uz demokrātiskas valsts iekārtas un sabiedrības drošības aizsardzību.

18.2. Valsts valodas prasmes pārbaudes nokārtošana ir prasība, kas Krievijas Federācijas pilsoņiem jāizpilda, lai iegūtu Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu vai jaunu pastāvīgās uzturēšanās atļauju.

Latviešu valoda ir neatņemama konstitucionālās identitātes sastāvdaļa. Valsts valoda ir sabiedrības kopējā saziņas un demokrātiskās līdzdalības valoda. Turklāt Latvija ir vienīgā vieta pasaulē, kur var tikt garantēta latviešu valodas un līdz ar to pamatnācijas pastāvēšana un attīstība. Valstij ir pienākums attīstīt un aizstāvēt vienīgo valsts valodu – latviešu valodu. Latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par demokrātiskas valsts iekārtas apdraudējumu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2001. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2001-04-0103 secinājumu daļas 3.2. punktu*). Līdz ar to tāds pamattiesību ierobežojums, kāds ietverts apstrīdētajā normā, ir vērsts uz valsts valodas stiprināšanu un aizsargā demokrātisku valsts iekārtu.

Šāds regulējums ir vērsts arī uz to, lai aizsargātu Latvijas iedzīvotāju, tostarp valstspiederīgo, tiesības lietot valsts valodu (*sk. Satversmes tiesas 2023. gada 9. februāra sprieduma lietā Nr. 2020-33-01 30. punktu*). Apstrīdētā

norma attiecas uz personām, kuras ir pastāvīgi uzturējušās Latvijā un pirms Krievijas Federācijas pilsonības iegūšanas bijušas Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi. Apstrīdētajā normā ietvertais ierobežojums ir vērsts uz to, lai personas, kas ikdienā vada savu dzīvi Latvijā, veido sociālās saiknes, strādā, iesaistās ikdienas saziņā ar citiem cilvēkiem, spētu lietot latviešu valodu vismaz pamata līmenī, un tādējādi tas aizsargā citu personu tiesības saziņā lietot valsts valodu.

Satversmes tiesa secina, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums valsts valodas stiprināšanas aspektā ir vērsts uz demokrātiskas valsts iekārtas un citu cilvēku tiesību aizsardzību.

Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma legītīmie mērķi ir demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu cilvēku tiesību aizsardzība.

19. Noskaidrojot, vai pamattiesību ierobežojums ir samērīgs, Satversmes tiesa visupirms pārbauda, vai ierobežojums ir piemērots legītīmā mērķa sasniegšanai, proti, vai ar izraudzītajiem līdzekļiem var sasniegt legītīmo mērķi.

19.1. Pēc tam, kad Krievijas uzsāktais karš Ukrainā 2022. gadā pārauga pilna mēroga iebrukumā, Saeima un vēlāk arī Eiropas Parlaments atzina Krieviju par terorismu atbalstošu valsti (*sk. Saeimas 2022. gada 11. augusta paziņojumu "Par Krievijas Federācijas mērķtiecīgiem militāriem uzbrukumiem Ukrainas civiliedzīvotājiem un sabiedriskajai telpai" un Eiropas Parlamenta 2022. gada 23. novembra rezolūciju par Krievijas Federācijas atzīšanu par valsti, kas atbalsta terorismu (2022/2896(RSP)). Pieejama: europarl.europa.eu*). Kā norādījusi Saeima un Tieslietu ministrija, procesā, kurā iegūstams jauns statuss, kas ļaus personām arī turpmāk uzturēties Latvijā, tiks padziļināti pārbaudīts katrs Krievijas Federācijas pilsonis, kurš iesniegs Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanai nepieciešamos dokumentus, un šādu statusu nepiešķirs personai, kas apdraud valsts drošību un to apliecina kompetentas drošības iestādes atzinums (*sk. likuma "Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā" 8. panta 4. punktu*). Arī citu uzturēšanās atļauju iegūšanas procesā katra persona tiek individuāli pārbaudīta no jauna. Piemēram, lai persona iegūtu atļauju uzturēties Latvijā vai jaunu pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.⁵ un 58.⁶ punktu, tiek pārbaudīts, vai nav iestājies kāds no Imigrācijas likuma 36. panta pirmajā daļā minētajiem nosacījumiem. Tādējādi apstrīdētā norma nodrošina to, ka Krievijas Federācijas – valsts, kura ir atzīta par terorismu atbalstošu valsti –

pilsoņi var uzturēties Latvijas teritorijā tikai tādā gadījumā, ja tie neapdraud valsts drošību.

Tiesas sēdē Pieteikumu iesniedzēju pārstāves vairākkārt norādīja, ka liela daļa Pieteikumu iesniedzēju esot pensijas vecuma sievietes un attiecīgi nekādi nevarētu apdraudēt valsts drošību. Tomēr jāņem vērā šajā spriedumā jau iepriekš minētais, ka pilsonība jebkurā gadījumā liecina par personas lojalitāti tās pilsonības valstij, kā arī ikvienam pilsonim neatkarīgi no vecuma vai dzimuma rada tiesības un uzliek pienākumus attiecībā uz savu pilsonības valsti. Tātad arī pārbaude, kurai pakļautas personas, kuras vēlas iegūt jaunu tiesisko pamatu turpināt uzturēšanos Latvijā, ir vērsta uz valsts drošības stiprināšanu, tādā veidā aizsargājot demokrātisku valsts iekārtu un sabiedrības drošību.

19.2. Lai persona iegūtu tiesisko pamatu, uz kura varētu arī turpmāk uzturēties Latvijā, piemēram, Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu vai jaunu pastāvīgās uzturēšanās atļauju, tai saskaņā ar Noteikumu Nr. 157 6. punktu ir jānokārto valsts valodas prasmes pārbaude vismaz A2 pakāpē. Centrs ir norādījis, ka persona, kas apguvusi valodu A2 pakāpē, spēj saprast atsevišķus teikumus un bieži lietotus izteicienus par aktuāliem sadzīves jautājumiem; spēj sazināties situācijās, kurās notiek vienkārša informācijas apmaiņa par zināmiem jautājumiem; spēj vienkāršos vārdos sniegt informāciju par sevi, tuvāko apkārtni, izteikt savas vajadzības, formulēt īsus jautājumus. Tātad apstrīdētā norma nodrošina to, ka personas, kas arī turpmāk vēlas pastāvīgi uzturēties Latvijā, zina latviešu valodu vismaz tādā līmenī, lai spētu publiskā un privātā saziņā komunicēt par vienkāršiem jautājumiem. Tādējādi tiek nodrošināts tas, ka ikviens Latvijas sabiedrības loceklis var ikdienā lietot valsts valodu, un tas, ka personai nav nepieciešams izmantot citu, nevis valsts valodu komunicēšanai par ikdienišķiem tematiem. Tādā veidā tiek aizsargātas arī citu cilvēku tiesības vērsties pie jebkura sabiedrības locekļa valsts valodā un attiecīgi aizsargāta arī demokrātiska valsts iekārta.

Tāpat jāņem vērā, ka Valsts drošības dienesta veiktā analīze norāda uz būtisko kaitējumu sabiedrībai, ko nodarījusi Krievijas Federācija ar saviem ilgstoši pret Latviju vērstajiem informatīvās ietekmes pasākumiem (*sk. Valsts drošības dienesta publisko pārskatu par Valsts drošības dienesta darbību 2022. gadā. Pieejams: vdd.gov.lv*). Valsts valodas zināšanas vismaz pamata līmenī kopumā var atvieglot personai iespēju iegūt informāciju valsts valodā.

Tādējādi apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums ir piemērots leģitīmo mērķu – demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu cilvēku tiesību aizsardzība – sasniegšanai.

20. Apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums ir nepieciešams, ja nav citu līdzekļu, kuri būtu tikpat iedarbīgi un kurus izvēloties personas pamattiesības tiktu ierobežotas mazāk. Saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*).

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus varētu sasniegt ar vairākiem šādiem personas pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem: 1) ilgāks laikposms, kurā agrāk iegūtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja paliek spēkā, kā tas bija paredzēts Ministru kabineta izstrādātajā alternatīvā; 2) individuāla pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšana un katra gadījuma individuāla vērtēšana, pārbaudot, vai konkrētā persona neapdraud valsts drošību; 3) sankciju mehānisma ieviešana pret atsevišķiem Krievijas Federācijas pilsoņiem. Savukārt Saeima norāda, ka pirmais un otrais risinājums nesasniedtu pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē, bet nacionālas vai starptautiskas sankcijas acīmredzami nav uzskatāmas par saudzējošāku risinājumu.

20.1. Ministru kabineta izstrādātais likumprojekts paredzēja, ka apliecinājums par valsts valodas zināšanām personām jāiesniedz vienlaikus ar pastāvīgās uzturēšanās atļaujas reģistrācijas dokumentu iesniegšanu, bet ne agrāk kā vienu gadu pēc likumprojektā iekļautā regulējuma stāšanās spēkā.

Satversmes tiesai, pārbaudot to, vai nepastāv saudzējošāki līdzekļi, ir jāievēro valsts plašā rīcības brīvība imigrācijas politikas veidošanā. Likumdevējs nepieciešamību pēc jauna tiesiskā pamata, uz kura persona varētu arī turpmāk uzturēties Latvijas teritorijā un kurš ietver arī valsts valodas prasmes pārbaudes nokārtošanu, ir saistījis ar demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības un citu cilvēku tiesību aizsardzību. Kā jau iepriekš paskaidrots, apstrīdētās normas tika pieņemtas kā reakcija uz Krievijas Federācijas uzsākto karu Ukrainā un kā pasākums pēc iespējas ātrākai tiesiskās situācijas noregulēšanai Latvijā. Tāpat viens no likumdevēja mērķiem bija panākt to, ka zināma sabiedrības daļa – Krievijas Federācijas pilsoņi, uz kuriem attiecas apstrīdētā norma – apliecina to, ka zina valsts valodu vismaz pamata līmenī vai, ja nezina, pēc iespējas ātrāk to

šādā līmenī apgūst. Šādos apstākļos ilgāks jauno prasību izpildei noteikts laikposms nesasniegtu pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē.

20.2. Attiecībā uz iespējamo indivīda pamattiesības mazāk ierobežojošo līdzekli – katra gadījuma individuālu izvērtējumu valsts drošības apdraudējuma aspektā – Satversmes tiesa secina, ka pašlaik spēkā esošais tiesiskais regulējums tieši paredz detalizētu un individualizētu katra Krievijas Federācijas pilsoņa vērtēšanu. Kā jau iepriekš šajā spriedumā tika norādīts, procesā, kurā personas varēs iegūt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu vai arī citu tiesisku pamatu uzturēties Latvijā, padziļināti tiks pārbaudīts katrs šādu vēlēšanos izteicis Krievijas Federācijas pilsonis un personai, kura apdraud valsts drošību, uzturēšanās atļauja netiks piešķirta. Ja jau likumdevējs iespējamo valsts drošības apdraudējumu ir sasaistījis ar Krievijas Federācijas pilsonību, tad par tikpat efektīvu risinājumu nevar atzīt tādu tiesisko regulējumu, kas paredzētu izņēmumus no noteikuma, ka visas pastāvīgās uzturēšanās atļaujas, kas Krievijas Federācijas pilsoņiem izsniegtas uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, zaudē spēku.

Visbeidzot, pamattiesību ierobežojums citstarp ir saistīts arī ar valsts valodas aizsardzību un stiprināšanu, tāpēc par personas pamattiesības mazāk ierobežojošu līdzekli nevar uzskatīt atkāpes no pienākuma nokārtot valsts valodas prasmes pārbaudi A2 pakāpē, tostarp, piemēram, pienākumu apmeklēt latviešu valodas kursus. Šādi izņēmumi no apstrīdētajā normā noteiktās prasības nozīmētu to, ka likumdevēja norādītie leģitīmie mērķi netiks sasniegti tādā pašā kvalitātē, jo liela daļa Krievijas Federācijas pilsoņu turpinās uzturēties Latvijā bez valsts valodas pamatzināšanām.

20.3. Vērtējot Pieteikumu iesniedzēju norādīto iespējamo personas pamattiesības mazāk ierobežojošu līdzekli – nacionālo un starptautisko sankciju piemērošanu –, jāņem vērā apstrīdētās normas un sankciju mehānisma mērķi.

Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma 2. panta pirmā daļa noteic, ka šā likuma mērķis ir nodrošināt mieru, drošību un tiesiskumu atbilstoši Latvijas starptautiskajām saistībām un nacionālajām interesēm. Saskaņā ar šā likuma 3. pantu nacionālās sankcijas nosaka Ministru kabinets pēc savas iniciatīvas, kā arī pamatojoties uz ārlietu ministra vai Nacionālās drošības padomes priekšlikumu. No Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likuma regulējuma neizriet tas, ka ikviens pastāvīgās uzturēšanās atļauju uz Imigrācijas

likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata saņēmis Krievijas Federācijas pilsonis tiks pārbaudīts nolūkā noskaidrot, vai ir pamats viņam piemērot sankciju.

Apstrīdētās normas mērķis, kā jau tika noskaidrots iepriekš, ir gan mazināt valsts drošības riskus, jaunas uzturēšanās atļaujas piešķiršanas procesā pārbaudot ikvienu Krievijas Federācijas pilsoni, gan arī stiprināt valsts valodas aizsardzību un veicināt tās izmantošanu ikdienā. Līdz ar to sankcijas nesasniegtu pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus tādā pašā kvalitātē kā apstrīdētajā normā noteiktais ierobežojums.

Tātad nav saudzējošāku līdzekļu, ar kuriem pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus varētu sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē.

21. Vērtējot pamattiesību ierobežojuma atbilstību leģitīmajam mērķim, jāpārlicinās arī par to, vai nelabvēlīgās sekas, kas personai rodas tās pamattiesību ierobežojuma rezultātā, nav lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 7. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 25. punktu*).

Konkrētajā gadījumā likumdevēja uzdevums, nosakot, ka pastāvīgās uzturēšanās atļaujas zaudē spēku, un dodot personām iespēju iegūt citu tiesisko pamatu, lai tās turpinātu uzturēties Latvijā, bija līdzsvarot Krievijas Federācijas pilsoņiem Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ar apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmajiem mērķiem – nodrošināt valsts drošību un valsts valodas aizsardzību. Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārbauda, vai ar apstrīdēto normu ir panākts taisnīgs līdzsvars starp šīm dažādajām tiesībām un likumiskajām interesēm – personas tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un sabiedrības gūto labumu no tā, ka tiek mazināts valsts drošības apdraudējums un tiek stiprināta valsts valodas aizsardzība.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir secinājusi, ka tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību negarantē personai tiesības uz konkrēta veida uzturēšanās atļaujas saņemšanu, ja valsts piedāvātais risinājums ļauj attiecīgajai personai netraucēti īstenot tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2006. gada 17. janvāra sprieduma lietā “Aristimuño Mendizabal c. France”, pieteikums Nr. 51431/99, 66. punktu*). Īpaši tad, ja uzturēšanās atļauja dod personai tiesības uzturēties konkrētās valsts teritorijā un tur brīvi īstenot savas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, šādas atļaujas piešķiršana būtībā ir pietiekams pasākums Konvencijas 8. panta prasību izpildei. Šādos apstākļos piešķiramā

statusa izvēle ir vienīgi valsts ziņā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2016. gada 21. jūnija sprieduma lietā "Ramadan v. Malta", pieteikums Nr. 76136/12, 91. punktu*). Pieteikumu iesniedzēji norādījuši, ka personai Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai ir jāpierāda sava valsts valodas prasme, kā arī tas, ka tai ir pietiekami un regulāri ienākumi un tā ir Latvijā uzturējusies nepārtraukti arī pirms tam, kad apstrīdētā norma tika pieņemta. Tomēr jāņem vērā, ka personai, lai tā turpinātu uzturēties Latvijā arī bez Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa, ir dota iespēja iegūt cita veida uzturēšanās atļauju.

Tāpēc Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai apstrīdētā norma pēc būtības ļauj personai netraucēti īstenot savas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, iegūstot jaunu tiesisko pamatu arī turpmāk uzturēties Latvijas teritorijā.

Satversmes 1. pants noteic, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika. Satversmes 1. panta tvērumā ietilpst no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātais tiesiskās paļāvības aizsardzības princips. Tas aizsargā personas reiz iegūtās tiesības, proti, persona var paļauties uz to, ka tiesības, kas iegūtas saskaņā ar spēkā esošu tiesību aktu, noteiktā laikposmā tiks saglabātas un reāli īstenotas (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 8. marta sprieduma lietā Nr. 2016-07-01 16.2. punktu*). Tomēr šis princips valstij neliedz tiesiskā veidā grozīt pastāvošo regulējumu, ņemot vērā tās tiesības, uz kuru saglabāšanu vai īstenošanu personai var būt radusies paļāvība. Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips prasa, lai valsts, mainot normatīvo regulējumu, ievērotu saprātīgu līdzsvaru starp personas paļāvību un tām interesēm, kuru nodrošināšanas labad regulējums tiek mainīts (*sk. Satversmes tiesas 2010. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2010-25-01 4. punktu*). Izskatāmajā lietā jāņem vērā tas, ka Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, uz kura pamata personai bija izsniegta pastāvīgās uzturēšanās atļauja, varēja radīt personai tiesisko paļāvību, ka tā varēs arī turpmāk uzturēties Latvijā, ievērojot noteiktās prasības. Līdz ar to Satversmes tiesai jāpārbauda arī tas, vai, uzliekot personai pienākumu iegūt jaunu tiesisko pamatu uzturēties Latvijā un paredzot prasības tā iegūšanai, ir nodrošināts saprātīgs līdzsvars starp personas tiesisko paļāvību un sabiedrības interesēm, kuru labad attiecīgais regulējums tika mainīts. Šajā ziņā nozīme ir tam, vai likumdevējs, grozot tiesisko regulējumu, ir noteicis saudzējošu pāreju uz jauno regulējumu, lai persona varētu iegūt jaunu tiesisko pamatu, kas tai ļautu arī turpmāk uzturēties Latvijas teritorijā.

21.1. Pēc Pirmo grozījumu spēkā stāšanās personai tika doti vairāk nekā 11 mēneši, lai tā iesniegtu apliecinājumu par valsts valodas prasmes pārbaudes

nokārtošanu A2 pakāpē. Savukārt ar apstrīdēto normu, kā jau paskaidrots iepriekš, tika nodrošināta iespēja kārtot valsts valodas prasmes pārbaudi vismaz divas reizes visiem, kuri izrādījuši vēlmi šādu pārbaudi kārtot, un attiecīgi pagarināts pastāvīgās uzturēšanās atļaujas derīguma termiņš – līdz 2023. gada 31. decembrim vai līdz dienai, kad stājas spēkā galīgais nolēmums lietā par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa pieprasīšanu.

Vēlāk, pieņemot Trešos grozījumus, likumdevējs pārejas noteikumus papildināja ar 58.⁶ un 58.⁸ punktu. Minētās tiesību normas nosaka: ja persona ir kārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi, ievērojot apstrīdētajā normā noteiktās prasības, bet līdz 2023. gada 30. novembrim to nav nokārtojusi vai ir konstatēts tas, ka persona valsts valodas prasmes pārbaudi nav kārtojusi attaisnojošu iemeslu dēļ, tai ir tiesības pieprasīt atļauju uzturēties Latvijas Republikā, ko izsniedz uz diviem gadiem. Lai saņemtu šādu atļauju, personai jāapņemas atļaujas derīguma laikā apgūt valsts valodu. Tādējādi personai faktiski papildus tiek doti vēl divi gadi valsts valodas prasmes pārbaudes nokārtošanai A2 pakāpē un attiecīgi Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai.

Centrs norādījis, ka latviešu valodas apguvei A2 pakāpē visbiežāk tiek paredzētas 240–300 stundas, ja personai nav priekšzināšanu A1 pakāpē. Tomēr, kā to tiesas sēdē norādīja Centra pārstāve, lielai daļai personu, uz kurām attiecas apstrīdētā norma, valsts valodas zināšanas atbilst vismaz A1 pakāpei, jo šīs personas ir pastāvīgi dzīvojušas Latvijā. Konkrēti valodas apguvei A2 pakāpē visbiežāk noteiktais stundu skaits esot 120–150. Turklāt Valsts valodas centrs norādījis, ka jau apstrīdētajā normā valsts valodas prasmes pārbaudes nokārtošanai noteiktais termiņš ir bijis pietiekams un attiecīgās prasības šajā termiņā izpildīt objektīvi ir iespējams pat personām bez jebkādām priekšzināšanām.

Pieteikumu iesniedzēji norādījuši uz apstākļiem, kas var ietekmēt personas spējas nokārtot valsts valodas prasmes pārbaudi, piemēram, uz vecumu un nepietiekamām datorprasmēm. Tomēr jāņem vērā, ka Noteikumos Nr. 157 ir noteikti gadījumi, kad persona nekārto valsts valodas prasmes pārbaudi, tostarp 7.6. apakšpunktā paredzēts, ka šo pārbaudi nekārto persona, kura ir sasniegusi 75 gadu vecumu. Centrs tiesas sēdē skaidroja un arī no Noteikumu Nr. 157 anotācijas izriet, ka izraudzītais vecuma sliekšnis ir balstīts pētījumos. Savukārt saskaņā ar Noteikumu Nr. 157 9. punktu pārbaudi ar atvieglojumiem kārtot personas, kurām ir funkcionēšanas ierobežojumi, kas minēti šo noteikumu 2. pielikumā. Kā norādījis Centrs, ņemot vērā iespējamību, ka personām rodas problēmas ar valodas uzdevumu izpildi datorā, tām tika sniegta papildu informācija par to, kur un kā

jebkurš var izmēģināt latviešu valodas uzdevumu izpildi tiešsaistē. Turklāt uzdevumu izpildes veids neesot bijis noteicošais faktors pārbaudes sekmīgai nokārtošanai, jo visbiežāk pārbaude netiekot nokārtota nepietiekamas rakstītprasmes dēļ, bet rakstītprasmes uzdevumi netiekot veikti tiešsaistē. Centra pārstāvis tiesas sēdē paskaidroja, ka personām, kurām radušās problēmas ar valsts valodas prasmes pārbaudes kārtošanu tiešsaistē, esot sniegts tehniskais atbalsts.

Valodas apguves procesu ietekmē dažādi faktori, arī personas vecums, iepriekšējā valodu apguves pieredze, mācīšanās prasmes, motivācija un citi apstākļi. Tomēr jāņem vērā, ka Pieteikumu iesniedzēji un personas, uz kurām apstrīdētā norma attiecas, ir bijušie Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi un Latvijā valsts valoda ir latviešu valoda. Ņemot to vērā, Satversmes tiesa secina, ka likumdevēja paredzētā iespēja valsts valodas prasmes pārbaudi kārtot vairākas reizes, kā arī termiņš, kas noteikts valsts valodas prasmes pārbaudes nokārtošanai A2 pakāpē, kura neprasa neko vairāk kā vienkāršotu saziņu par ikdienišķiem jautājumiem, ir samērīgs.

21.2. Vērtējot prasību par pietiekamiem un regulāriem ikmēneša ienākumiem un prasību par nepārtrauktu uzturēšanos Latvijas teritorijā, ir jāņem vērā Otrie un Trešie grozījumi.

Saskaņā ar likuma “Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā” 1. panta 2. punktu Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusa iegūšanai pietiekamais iztikas nodrošinājums ir regulāri un stabili ikmēneša ienākumi vismaz vienas minimālās mēneša darba algas apmērā vai personai Latvijas Republikas piešķirta pensija. Likumdevējs, ņemot vērā to, ka daļa personu, uz kurām attiecas apstrīdētā norma, saņem Krievijas Federācijas pensiju, ir pieņēmis Otrus grozījumus un Imigrācijas likuma pārejas noteikumus papildinājis ar 58.³ punktu, kas noteic, ka pietiekams iztikas nodrošinājums ir personai piešķirta pensija, arī Krievijas Federācijas piešķirta pensija.

Ja personai nav nepieciešamo finanšu līdzekļu – stabili ikmēneša ienākumu vismaz vienas minimālās mēneša darba algas apmērā – vai nav piešķirta pensija vai ja persona nevar izpildīt likumā “Par Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu Latvijas Republikā” noteikto nepārtrauktas uzturēšanās prasību, uz to ir attiecināms Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.⁵ punkts. Proti, ja persona ir nokārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi, bet Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu nevar saņemt vai nu tādēļ, ka ir pārsniegts prombūtnei no Latvijas Republikas atvēlētais termiņš, vai arī finanšu līdzekļu nepietiekamības

dēļ, tai ir tiesības pieprasīt jaunu pastāvīgās uzturēšanās atļauju, pamatojoties uz šā likuma 24. panta pirmās daļas 7. punktu.

Šādā gadījumā par pietiekamiem finanšu līdzekļiem saskaņā ar Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.¹⁰ punktu ir uzskatāmi personas rīcībā faktiski esošie iztikas līdzekļi. Tāpat ir jāņem vērā arī Ministru kabineta 2017. gada 25. aprīļa noteikumu Nr. 225 “Noteikumi par ārzemniekam nepieciešamo finanšu līdzekļu apmēru un finanšu līdzekļu esības konstatēšanu” 3. punkts, kas noteic, ka finanšu līdzekļu pietiekamību nosaka, individuāli vērtējot katru situāciju. Turklāt, kā to tiesas sēdē skaidroja Pārvalde, netiek prasīts, lai tie noteikti būtu pašas personas finanšu līdzekļi, bet to pietiekamība tiek vērtēta plašāk, ņemot vērā, piemēram, arī attiecīgās personas ģimenes locekļu finanšu līdzekļus.

Savukārt Imigrācijas likuma prasība par nepārtrauktu uzturēšanos Latvijas teritorijā bija spēkā jau pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās. Proti, saskaņā ar Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58.¹⁰ punkta 1. apakšpunktu, izskatot Krievijas Federācijas pilsoņa pieteikumu pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai, ir jākonstatē, ka nav iestājies neviens no šā likuma 36. panta pirmajā daļā minētajiem nosacījumiem, savukārt saskaņā ar 36. panta pirmās daļas 4. punktu ir jākonstatē, ka ārzemnieks neuzturas ārpus Latvijas Republikas vairāk par 12 mēnešiem nepārtraukti. Kā norādījusi Pārvalde, šāda prasība uz Pieteikumu iesniedzējiem attiecas jau tad, kad viņiem izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja vēl bija spēkā. Proti, saskaņā ar Imigrācijas likuma 36. panta pirmās daļas 4. punktu un trešo daļu arī iepriekš personai pastāvīgās uzturēšanās atļauja varēja tikt anulēta, ja tā neievēroja nepārtrauktas uzturēšanās prasību, proti, ja persona uzturējās ārpus Latvijas Republikas ilgāk par 12 mēnešiem nepārtraukti.

Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka tiesiskais regulējums, kas attiecas uz prasību par pietiekamiem un regulāriem ikmēneša ienākumiem un prasību par nepārtrauktu uzturēšanos Latvijā, ir veidots tādējādi, lai nepadarītu šo prasību izpildi par nesamērīgu apgrūtinājumu.

Satversmes tiesa atzīst, ka no izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšanas var izrietēt nelabvēlīgas sekas. Ja persona Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punktā minētajos termiņos nav kārtojusi valsts valodas prasmes pārbaudi un nav pieteikusies citas uzturēšanās atļaujas saņemšanai, tad attiecībā uz to saskaņā ar Imigrācijas likuma 41. panta pirmo daļu var tikt izdots izbraukšanas rīkojums vai secīgi saskaņā ar 46. panta otro daļu lēmums par ārzemnieka piespiedu izraidīšanu. Tomēr jāņem vērā: tas, ka persona neko nedara savā labā, bet samierinās ar tiesību normās paredzētajām sekām, liecina par to, ka

ši persona nav sevišķi ieinteresēta savu pamattiesību aizsargāšanā (*sal. sk. Satversmes tiesas 2002. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2002-09-01 secinājumu daļas 1. punktu*). Tātad, ja personai ir svarīga savas privātās dzīves aizsardzība un attiecīgi tā vēlas saglabāt valstī izveidojušās sociālās saiknes, bet pat nemēģina kārtot valsts valodas prasmes pārbaudi, tad šai personai izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas anulēšanu un iespējamo šīs personas izraidīšanu nevar uzskatīt par nesamērīgu pasākumu.

Līdz ar to jāatzīst, ka apstrīdētā norma, ja tā tiek skatīta sistēmiski, kopsakarā ar citām tiesību normām, dod personai reālu iespēju iegūt jaunu tiesisko pamatu arī turpmāk uzturēties Latvijas teritorijā. Tāpat ir nodrošināta saudzējoša pāreja uz jauno regulējumu un ievērots tiesiskās paļāvības aizsardzības princips. Likumdevējs ir paredzējis motivētai personai pietiekamu laiku valsts valodas prasmes pārbaudes nokārtošanai. Apstrīdētā norma nepadara bargākas prasības par nepārtrauktu uzturēšanos un pietiekamiem finanšu līdzekļiem, kuras attiecas uz personām, kam nepieciešams iegūt jaunu tiesisko pamatu uzturēties Latvijā. Tādējādi labums, ko sabiedrība iegūst no apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma, kas vērsts uz valsts drošības un valsts valodas stiprināšanu, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu.

Tātad apstrīdētajā normā ietvertais personas pamattiesību ierobežojums ir samērīgs un apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1. un 96. pantam.

22. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilstot arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam. Pieteikumu iesniedzēji – Krievijas Federācijas pilsoņi – tiek nostādīti nevienlīdzīgā situācijā ar visiem citiem bijušajiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem, kuri kļuvuši par citu valstu pilsoņiem un ieguvuši pastāvīgās uzturēšanās atļauju saskaņā ar Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu. Atšķirīgā attieksme neesot noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu, kā arī tai neesot objektīva un saprātīga pamata. Saeima neesot salīdzinoši vērtējusi attieksmi pret Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, un pret tiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši saskaņā ar spēku zaudējušo Ārvalstnieku likumu.

Satversmes 91. panta pirmais teikums nosaka: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Lai vērtētu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmā teikuma tvērumā ietilpstošajam tiesiskās vienlīdzības principam, Satversmes tiesai jānoskaidro:

- 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos;
- 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām (personu grupām);
- 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu;
- 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-28-0306 11. punktu*).

22.1. Satversmes tiesa visupirms vērtēs to, vai apstrīdētā norma paredz nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret Krievijas Federācijas pilsoņiem salīdzinājumā ar visiem citiem bijušajiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem, kuri kļuvuši par citu valstu pilsoņiem un pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši saskaņā ar Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu.

Satversmes tiesa ir atzinusi: lai noteiktu, vai un kuras personu grupas atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, nepieciešams atrast galveno šīs grupas vienojošo pazīmi. Turklāt Satversmes tiesai ir jāvērtē arī tas, vai nepastāv kādi būtiski apsvērumi, kas norāda, ka šādas personu grupas neatrodas savstarpēji salīdzināmos apstākļos (*sk. Satversmes tiesas 2022. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2021-18-01 32. punktu*).

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka visiem ārzemniekiem izsniegtās pastāvīgās uzturēšanās atļaujas esot vienādas un pēc pastāvīgās uzturēšanās atļaujas izsniegšanas visiem ārzemniekiem tiek piemēroti līdzīgi noteikumi par šīs atļaujas reģistrācijas atteikumu vai atļaujas anulēšanu. Līdz ar to visi ārzemnieki, kas pastāvīgās uzturēšanās atļauju saņēmuši uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, atrodas salīdzināmos apstākļos. Savukārt Saeima norāda, ka apstrīdētās normas kontekstā Krievijas Federācijas pilsoņi neatrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos ar citiem ārzemniekiem, jo Krievijas Federācijas pilsoņiem izsniegto uzturēšanās atļauju skaits veidojot absolūto vairākumu no visām Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktā noteiktajā kārtībā izsniegtajām pastāvīgās uzturēšanās atļaujām. Apstākļi, kas norāda uz to, ka Krievijas Federācijas pilsoņi neatrodas salīdzināmos apstākļos ar citiem ārzemniekiem, esot karš, ko Krievijas Federācija izvērsusi Ukrainā.

Satversmes tiesa jau iepriekš šajā spriedumā ir skaidrojusi, kāda mērķa dēļ apstrīdētā norma un tajā ietvertās prasības tiek attiecinātas tieši uz Krievijas Federācijas pilsoņiem. Proti, apstrīdētās normas pieņemšana bija saistīta ar Krievijas Federācijas uzsākto karu Ukrainā un attiecīgi iespējamiem Latvijas valsts drošības riskiem. Tādējādi Satversmes tiesai nav pamata secināt, ka Krievijas Federācijas pilsoņi atrastos vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos ar visiem citiem ārzemniekiem, kas ieguvuši pastāvīgās uzturēšanās atļauju uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata. Proti, citu ārzemnieku pilsonības valstis neatrodas Latvijai kaimiņos, nav uzsākušas karadarbību savās kaimiņvalstīs un vēsturiski nav apdraudējušas Latvijas valsts drošību.

Tādējādi Krievijas Federācijas pilsoņi atrodas atšķirīgos un nesalīdzināmos apstākļos ar citiem ārzemniekiem, kas pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata. Atbilstoši apstrīdētajai normai tikai Krievijas Federācijas pilsoņiem, kas pastāvīgās uzturēšanās atļauju ir saņēmuši saskaņā ar Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu, tā pēc noteikta termiņa zaudē spēku. Tādēļ arī attieksme pret atšķirīgos un nesalīdzināmos apstākļos esošām personām ir atšķirīga.

22.2. Satversmes tiesai vēl jāvērtē arī tas, vai apstrīdētā norma paredz nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, un tiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata.

22.2.1. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka neesot saskatāmas nekādas atšķirības starp minētajām Krievijas Federācijas pilsoņu grupām, proti, visas šīs personas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

Savukārt Saeima norāda, ka abas minētās personu grupas neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, jo pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanas kritēriji bijuši atšķirīgi.

Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmā daļa noteica, ka pastāvīgās uzturēšanās atļauju var saņemt tie ārvalstnieki, kuri 1992. gada 1. jūlijā bija bez termiņa ierobežojuma pierakstīti Latvijas Republikā, ja viņi arī pastāvīgās uzturēšanās atļaujas pieprasīšanas brīdī bija bez termiņa ierobežojuma pierakstīti Latvijas Republikā un bija reģistrēti Iedzīvotāju reģistrā. Savukārt Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts tiesības saņemt pastāvīgās uzturēšanās

atļauju paredzēja tikai tiem Latvijas Republikā dzīvojošiem ārzemniekiem, kuri pirms citas valsts pilsonības iegūšanas bijuši Latvijas pilsoņi vai Latvijas nepilsoņi.

Saskaņā ar Pārvaldes sniegto informāciju pastāvīgās uzturēšanās atļauju uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata saņēma 1262 personas, kas pirms Krievijas Federācijas pilsonības iegūšanas bija Latvijas nepilsoņi, kā arī 37 personas, kas pirms Krievijas Federācijas pilsonības iegūšanas bija Latvijas pilsoņi. Tādējādi gan starp personām, kas pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvušas uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, gan arī starp personām, kas to ieguvušas uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata, ir personas, kas kļuvušas par Krievijas Federācijas pilsoņiem un pirms šīs valsts pilsonības iegūšanas bijušas Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi.

Abām personu grupām bija jāievēro līdzīgi noteikumi par pastāvīgās uzturēšanās atļaujas pieprasīšanu, kuri paredzēja noteikta parauga anketas aizpildīšanu, kā arī fotogrāfijas iesniegšanu, valsts nodevas samaksāšanu un derīga ceļošanas dokumenta uzrādīšanu. Tāpat attiecībā uz abām personu grupām tiesību normās bija noteikta atvieglota pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanas kārtība. Proti, abos gadījumos nebija noteikts pienākums, piemēram, pierādīt valsts valodas apguvi konkrētā līmenī. Vienīgā atšķirība bija tā, ka Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmā daļa kā pastāvīgās uzturēšanās atļaujas izsniegšanas priekšnoteikumu paredzēja personas pierakstu Latvijā. Tomēr pieraksta institūts beidza pastāvēt, stājoties spēkā Dzīvesvietas deklarēšanas likumam.

Līdz ar to izskatāmās lietas ietvaros vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos atrodas visi Krievijas Federācijas pilsoņi, kas ir bijušie Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi un pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta vai Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata.

22.2.2. Atbilstoši apstrīdētajai normai tikai tiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, kas pastāvīgās uzturēšanās atļauju saņēmuši saskaņā ar Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktu, šī atļauja pēc noteiktā termiņa zaudē spēku. Tiesas sēdē arī Pārvalde skaidroja, ka Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuriem pastāvīgā uzturēšanās atļauja izsniegta, pamatojoties uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmo daļu, šī atļauja spēku nezaudē. Attiecīgi šīm personām nav jāiegūst jauns tiesiskais pamats, lai tās turpinātu uzturēties Latvijā.

Līdz ar to apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret personu grupām, kas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

22.2.3. Satversmes tiesa, jau izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 1. un 96. pantam, atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu. Tāpēc secīgi Satversmes tiesai ir jāpārlicinās par to, vai ar apstrīdēto normu paredzētajai atšķirīgajai attieksmei ir legītīms mērķis.

Kā jau tika secināts iepriekš, apstrīdētā norma ir vērsta uz valsts drošības un valsts valodas aizsardzību. Tomēr Satversmes tiesa norāda, ka valsts valodas aizsardzības aspektā apstrīdētajā normā ietvertajai atšķirīgajai attieksmei nav legītīma mērķa. Proti, ciktāl apstrīdētā norma ir vērsta uz to, lai pēc iespējas lielāka Latvijas sabiedrības daļa spētu komunicēt valsts valodā pamata līmenī, nav saskatāms pamats tam, lai šādu pašu prasību neattiecinātu arī uz tiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata.

Tomēr valsts drošības aspektā jāņem vērā arī tas, ka tādu Krievijas Federācijas pilsoņu, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata, ir daudz vairāk nekā to Krievijas Federācijas pilsoņu, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata. Kā tiesas sēdē norādīja Saeimas pārstāvis, uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvušas 25 216 personas. Savukārt to personu skaits, kuras pirms Krievijas Federācijas pilsonības iegūšanas bijušas Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi un pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvušas uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata, ir 1299.

Tā kā likumdevējs ir konstatējis, ka Krievijas Federācijas pilsonība ir saistīta ar valsts drošības apdraudējumu un tāpēc, ņemot vērā šo potenciālo apdraudējumu, pēc iespējas ātrāk ir jāveic Latvijā dzīvojošo Krievijas Federācijas pilsoņu individuāls izvērtējums, Satversmes tiesa secina, ka jauno prasību attiecināšana tieši uz lielāko Latvijā dzīvojošo Krievijas Federācijas pilsoņu grupu ir loģiska un vērsta uz sabiedrības drošības aizsardzību.

Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertajai atšķirīgajai attieksmei ir legītīms mērķis.

22.2.4. Vērtējot to, vai likumdevējs, ar apstrīdēto normu nosakot atšķirīgu attieksmi, ir ievērojis samērīguma principu, jāņem vērā likumdevēja plašā rīcības

brīvība imigrācijas jomā, tostarp imigrācijas regulējuma grozīšanā, jo īpaši gadījumā, kad jāreaģē uz iespējamu valsts drošības apdraudējumu. Likumdevējs ir tiesīgs sabiedrības drošības aizsardzības labad izvērtēt potenciālā drošības apdraudējuma pakāpi un attiecīgi lemt par pamattiesību ierobežojumu noteikšanu. Tomēr Satversmes tiesai jāpārlicinās, vai likumdevējs, nosakot atšķirīgu attieksmi pret vienādos un salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām, nav pārkāpis tam piešķirtās rīcības brīvības robežas (*sal. sk. Satversmes tiesas 2009. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr. 2009-08-01 21. punktu*). Proti, Satversmes tiesai ir jāpārlicinās par to, vai likumdevējs, rīkojoties savas plašās rīcības brīvības robežās, apstrīdētajā normā ietverto atšķirīgo attieksmi ir balstījis objektīvos un saprātīgos apsvērumos, tostarp nav pārkāpis patvaļas aizlieguma principu.

Uzsākot Latvijas pilsoņu kopuma apzināšanu, Augstākā padome 1991. gada 15. oktobra lēmumā “Par Latvijas Republikas pilsoņu tiesību atjaunošanu un naturalizācijas pamatnoteikumiem” noteica, ka personas, kuras pieder pie Latvijas Republikas pilsoņu kopuma un kurām bija Latvijas Republikas pilsonība 1940. gada 17. jūnijā, un šo personu pēcnācēji, kas šā lēmuma spēkā stāšanās brīdī dzīvo Latvijas Republikā, reģistrējas līdz 1992. gada 1. jūlijam. Līdz minētajam datumam bija jāreģistrējas arī citām personām, kas šā lēmuma spēkā stāšanās brīdī dzīvoja un bija pastāvīgi pierakstītas Latvijā. Tādējādi pēc 1992. gada 1. jūlija bija iespējams apzināt ne tikai Latvijas pilsoņu kopumu, bet arī citas Latvijā dzīvojošas personas, tostarp Latvijā dzīvojošus ārzemniekus. Minētais norāda uz to, ka Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas mērķis bija noregulēt pēc Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanas izveidojušos faktisko situāciju, proti, Latvijā atradās vairāki tūkstoši tādu personu, kuras bija pierakstītas un pastāvīgi šeit dzīvoja, bet bija citas valsts pilsoņi.

Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punktā ietvertais galvenais pastāvīgās uzturēšanās atļaujas izsniegšanas kritērijs bija personas iepriekšējais tiesiskais statuss – persona ir bijusi Latvijas pilsonis vai nepilsonis, bet pēc tam ieguvusi citas valsts pilsonību. Proti, šīs normas mērķis bija ļaut atvieglotā kārtībā salīdzinājumā ar citiem Imigrācijas likumā noteiktajiem tiesiskajiem pamatiem saņemt uzturēšanās atļauju tieši bijušajiem Latvijas pilsoņiem un nepilsoņiem neatkarīgi no tā, cik ilgi viņi uzturējušies Latvijā. Radīt atvieglotu regulējumu pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai tieši tām personām, kuras bijušas Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi, – bija likumdevēja apzināta izšķiršanās. Tā norāda uz likumdevēja gribu noteikt šai konkrētajai personu grupai zināmus

atvieglumus, neattiecinot uz to tādas prasības, kādas tiek attiecinātas uz citiem ārzemniekiem, kuri nav bijušie Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi. Savukārt Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmajai daļai nebija mērķa radīt atvieglotu kārtību pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai tieši bijušajiem Latvijas pilsoņiem vai nepilsoņiem, jo minētā tiesību norma neizcēla šīs personas kā īpašu grupu un vienlīdz attiecās uz visiem ārzemniekiem.

Līdz ar to Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas un Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta mērķi ir bijuši atšķirīgi. Vienā gadījumā izšķirošais bija tas apstāklis, ka pēc neatkarības atjaunošanas radās nepieciešamība noregulēt personu tiesisko statusu, savukārt otrajā gadījumā – tas, ka attiecīgās personas pirms Krievijas Federācijas pilsonības iegūšanas bijušas Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi, un tieši šā iemesla dēļ likumdevējs attiecībā uz šīm personām izšķīrās par atvieglotas kārtības paredzēšanu pastāvīgās uzturēšanās atļaujas iegūšanai.

Papildus Satversmes tiesa atzīst – un tas izriet arī no apstrīdētās normas izstrādes materiāliem, proti, Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisijas 2023. gada 4. aprīļa sēdes protokola –, ka Krievijas Federācijas pilsoņiem, kuri pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvuši uz Ārvalstnieku likuma 23.¹ panta pirmās daļas pamata, Pārvalde bija izsūtījusi informāciju, ka viņiem izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja paliek spēkā. Tādējādi likumdevējs bija apzinājies un ņēmis vērā to, ka ir divas Krievijas Federācijas pilsoņu grupas, no kurām viena ir informēta, ka uz to jaunais tiesiskais regulējums neattiecas, un apzināti izvēlējies apstrīdēto normu attiecināt tikai uz otru Krievijas Federācijas pilsoņu grupu.

Satversmes tiesa ņem vērā, ka lielāko daļu no pastāvīgās uzturēšanās atļauju atvieglotā kārtībā ieguvušajām personām veido tieši tās personas, kuras šo atļauju ieguvušas uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata. Tāpat ir svarīgi tas, ka konkrētajā brīdī likumdevējs bija vēlējies šīm personām paredzēt atvieglotu kārtību tieši tāpēc, ka tās ir bijušie Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi. Likumdevējs savas rīcības brīvības robežās – un imigrācijas jomā šī rīcības brīvība ir plaša – ir tiesīgs atkārtoti izvērtēt, vai šāda īpaši labvēlīga attieksme, kas rezultējas konkrētos atvieglojumos, ir saglabājama.

Līdz ar to secināms, ka likumdevējam, baudot plašu rīcības brīvību un konstatējot iespējamo valsts drošības apdraudējumu, bija tiesības apsvērt, kura personu grupa jauna iespēju uzturēties Latvijā garantējoša tiesiskā pamata iegūšanas procesā tiks izvērtēta visupirms. Tātad par objektīvu un saprātīgu

uzskatāms tāds risinājums, ka konkrētais pamattiesību ierobežojums ir attiecināts uz to personu grupu, kura ir ievērojami lielāka par otru grupu un kurā ietilpstošās personas pastāvīgās uzturēšanās atļauju varēja iegūt atvieglotā kārtībā tikai tāpēc vien, ka ir bijušie Latvijas pilsoņi vai nepilsoņi.

Tādējādi likumdevējs nav rīkojies patvaļīgi un apstrīdētajā normā paredzētajai atšķirīgajai attieksmei pret vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām ir objektīvs un saprātīgs pamats.

Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

23. Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka apstrīdētā norma neparedzot katra potenciālās izraidīšanas gadījuma individuālu vērtēšanu un līdz ar to atbilstot Konvencijas 4. protokola 4. pantā ietvertajam kolektīvās ārvalstnieku izraidīšanas jēdzienam. Konvencijas 4. protokola 4. pants nosaka: “Kolektīvā ārvalstnieku izraidīšana ir aizliegta.”

Satversmes tiesa ir norādījusi: ja pieteikumā ir ietverts prasījums vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi, Satversmes tiesai ir jāgūst apstiprinājums tam, kādēļ apstrīdētās normas atbilstība starptautisko tiesību normai ir vērtējama atsevišķi no Satversmes normas. Proti, ir jākonstatē, ka starptautisko tiesību norma paredz plašāku, no Satversmes atšķirīgu, pamattiesību aizsardzības apjomu (*sal. sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 7. novembra sprieduma lietā Nr. 2018-25-01 17. punktu un 2019. gada 5. decembra sprieduma lietā Nr. 2019-01-01 16.3.1. punktu*). Tādējādi arī izskatāmajā lietā Satversmes tiesai visupirms jāpārliciecinās, vai tai ir pamats atsevišķi vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

23.1. Eiropas Cilvēktiesību tiesa skaidrojusi, ka Konvencijas 4. protokola 4. panta galvenais mērķis ir nepieļaut to, ka valsts izraida no savas teritorijas noteiktu skaitu ārvalstnieku, nepārbaudot viņu personīgos apstākļus un tādējādi nedodot viņiem iespēju izklāstīt savus argumentus par attiecīgo valsts rīcību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2012. gada 23. februāra sprieduma lietā “Hirsi Jamaa and Others v. Italy”, pieteikums Nr. 27765/09, 177. punktu*). Kolektīvā izraidīšana ir jebkāds pasākums, kas liek ārvalstniekiem kā konkrētai grupai pamest valsti, izņemot gadījumus, kad pirms šādu pasākumu veikšanas tiek pamatoti un objektīvi izvērtēta katra konkrētā pie attiecīgās grupas

piederošā ārvalstnieka individuālā situācija (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2016. gada 15. decembra sprieduma lietā “Khalifia and Others v. Italy”*, pieteikums Nr. 16483/12, 237. punktu).

Satversmes 97. pants attiecas uz Latvijas teritorijā likumīgi dzīvojošas personas pārvietošanās brīvību. Tiklīdz personas uzturēšanās valsts teritorijā vairs nav tiesiska, šai personai vairs nav tiesību atsaukties uz tiesībām brīvi pārvietoties un izvēlēties dzīvesvietu šajā teritorijā (sk. *Eiropas Padomes “Guide on Article 2 of Protocol No. 4 to the European Convention on Human Rights” 35. punktu. Pieejams: echr.coe.int*). Līdz ar to secināms, ka Satversmes 97. pants neattiecas uz tādiem gadījumiem, kad personai iepriekš izsniegtā pastāvīgās uzturēšanās atļauja ir zaudējusi spēku un attiecīgi šai personai vairs nav tiesiska pamata uzturēties Latvijas teritorijā. Savukārt Satversmes 98. pants attiecas uz ikvienas personas tiesībām izbraukt no Latvijas, personas, kurai ir Latvijas pase, tiesībām atgriezties Latvijā un Latvijas pilsoņa tiesībām netikt izdotam ārvalstīm. Imigrācijas likuma 1. panta 1. punkts noteic, ka ārzemnieks ir persona, kura nav Latvijas pilsonis vai Latvijas nepilsonis. Tā kā Pieteikumu iesniedzēju argumenti nav saistīti ar viņu tiesībām izbraukt no Latvijas un viņi ir ārzemnieki, arī šī Satversmes norma uz Pieteikumu iesniedzēju situāciju neattiecas.

Līdz ar to secināms, ka nedz Satversmes 97., nedz 98. pants neietver iepriekš pastāvīgās uzturēšanās atļauju saņēmušu ārvalstnieku kolektīvās izraidīšanas aizliegumu. Jāņem vērā arī tas, ka Konvencijas 4. protokola 2. panta 1. punkts ir analogs Satversmes 97. pantam, bet Konvencijas 4. protokola 2. panta 2. punkts un 3. panta 2. punkts sakrīt ar Satversmes 98. pantā noteikto. Atsevišķās Konvencijas normās gan ir ietvertas arī Satversmes 97. un 98. pantā noteiktās pamattiesības, taču Konvencijā ir paredzēts specifisks kolektīvās izraidīšanas aizliegums, kas ietverts atsevišķā normā – 4. protokola 4. pantā. Tiek skaidrots, ka Konvencijas 4. protokola 4. pants aizliedz tieši ārvalstnieku kolektīvo izraidīšanu, nevis citu personu kolektīvo izraidīšanu, kuru regulē citas Konvencijas 4. protokola normas (sk. *Eiropas Padomes “Guide on Article 3 of Protocol No. 4 of the European Convention on Human Rights” 3. punktu. Pieejams: echr.coe.int*).

Satversmes tiesa secina, ka Konvencijas 4. protokola 4. pants paredz no Satversmes atšķirīgu pamattiesību aizsardzības apjomu, jo Satversmē nav ietverta tāda paša vai līdzīga satura norma.

Līdz ar to izskatāmajā lietā ir pamats atsevišķi vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

23.2. Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētā norma neparedzot individuālu vērtējumu, jo esot pieņemta ar mērķi vērsties pret visiem Krievijas Federācijas pilsoņiem, ņemot vērā likumdevēja apsvērumus par šo personu radītajiem palielinātajiem drošības riskiem. Proti, apstrīdētās normas mērķis esot atņemt konkrētai ārvalstnieku grupai tiesības uzturēties Latvijas teritorijā, jo šie ārvalstnieki nevis katrs individuāli, bet gan kā grupa radot paaugstinātus riskus. Tādējādi uzturēšanās atļaujas anulēšanas pamats esot saistīts nevis ar personas individuālo rīcību, bet gan ar personas pilsonības valsts rīcību un apstrīdētajā normā noteiktais atbilstot kolektīvās izraidīšanas jēdzienam. Savukārt Saeima norāda, ka apstrīdētā norma neparedz personas izraidīšanu no Latvijas bez šīs personas situācijas individuāla izvērtējuma.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi: tas, ka attiecībā uz vairākiem ārvalstniekiem ir pieņemti līdzīgi lēmumi, pats par sevi neļauj secināt, ka būtu notikusi kolektīvā izraidīšana, ja katrai attiecīgajai personai ir bijusi iespēja individuāli iesniegt kompetentajām iestādēm argumentus pret tās izraidīšanu (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2007. gada 20. septembra sprieduma lietā "Sultani v. France", pieteikums Nr. 45223, 81. punktu*).

Tādējādi izskatāmajā lietā tas apstākļi, ka apstrīdētā norma attiecas tikai uz Krievijas Federācijas pilsoņiem un paredz pastāvīgās uzturēšanās atļaujas spēka zaudēšanu, pats par sevi nenozīmē, ka šāda situācija būtu uzskatāma par ārvalstnieku kolektīvo izraidīšanu. Līdz ar to Satversmes tiesai ir jāpārlicinās, vai apstrīdētā norma kopsakarā ar citām tiesību normām paredz katras personas situācijas individuālu vērtēšanu.

23.2.1. Apstrīdētā norma paredz dažādus termiņus, kad Krievijas Federācijas pilsonim iepriekš uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata izdotā pastāvīgās uzturēšanās atļauja zaudē spēku, un šie termiņi ir atkarīgi arī no pašas personas rīcības.

Turklāt apstrīdētā norma neparedz ārzemnieku – uz Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkta pamata pastāvīgās uzturēšanās atļauju ieguvušu Krievijas Federācijas pilsoņu – automātisku izraidīšanu no Latvijas. Šīm personām ir dota iespēja iegūt Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, tiesības pieprasīt jaunu pastāvīgās uzturēšanās atļauju, tiesības pieprasīt atļauju uzturēties Latvijas teritorijā, lai divu gadu laikā iegūtu Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu vai arī citu uzturēšanās atļauju. Turklāt iespēja pieprasīt atļauju uzturēties Latvijā ir saistīta ne tikai ar to, vai persona līdz 2023. gada

30. novembrim ir mēģinājusi nokārtot valsts valodas prasmes pārbaudi, bet arī ar to, vai pastāv attaisnojoši iemesli, kāpēc persona šo pārbaudi nav kārtojusi.

Šajā sakarā jāņem vērā, ka apstrīdētā norma sistēmiski, kopsakarā ar citām Imigrācijas likuma pārejas noteikumu normām paredz priekšnoteikumus tam, lai Krievijas Federācijas pilsoņi varētu saglabāt tiesības uzturēties Latvijas teritorijā, nevis regulē ārvalstnieku izraidīšanu no valsts. Turklāt iespēja iegūt tiesības uzturēties Latvijā garantējošu tiesisko pamatu, piemēram, Eiropas Savienības pastāvīgā iedzīvotāja statusu, lielā mērā ir atkarīga no pašas personas rīcības, proti, no tā, vai persona ir izvēlējusies veikt minētā statusa iegūšanai nepieciešamās darbības.

Tāpat jāņem vērā, ka arī valsts valodas pārbaudes kārtošana procesā, kā jau tika minēts iepriekš, tiek ņemti vērā individuālie apstākļi un noteiktos gadījumos persona var nekārtot vai tikt pilnībā vai daļēji atbrīvota no pienākuma nokārtot valsts valodas prasmes pārbaudi.

23.2.2. Ja personai izsniegta pastāvīgā uzturēšanās atļauja saskaņā ar apstrīdēto normu zaudē spēku un persona noteiktajā laikposmā neiegūst jaunu tiesisko pamatu uzturēties Latvijas teritorijā, attiecībā uz šo personu var tikt pieņemts izbraukšanas rīkojums vai lēmums par piespiedu izraidīšanu, proti, var rasties tāda situācija, ka personai Latvijas teritorija ir jāpamet.

Tomēr apstrīdētā norma neietekmē un neatceļ izbraukšanas rīkojuma un lēmuma par piespiedu izraidīšanu pieņemšanas un apstrīdēšanas kārtību.

Saskaņā ar Imigrācijas likuma 50. panta pirmo daļu ārzemniekam ir tiesības septiņu dienu laikā pēc tam, kad stājies spēkā izbraukšanas rīkojums vai lēmums par piespiedu izraidīšanu, to apstrīdēt padotības kārtībā augstākā iestādē. Saskaņā ar Imigrācijas likuma 50.¹ panta pirmo un otro daļu augstākas iestādes lēmumu par izbraukšanas rīkojumu vai lēmumu par piespiedu izraidīšanu var pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā septiņu dienu laikā no tā spēkā stāšanās dienas un Administratīvās rajona tiesas nolēmumu pēc tam var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā. Tādējādi arī administratīvā procesa ietvaros personai ir tiesības izteikt savus apsvērumus par izbraukšanas rīkojumu vai lēmumu par piespiedu izraidīšanu. Administratīvajā procesā ir jāņem vērā arī Imigrācijas likuma 47. pants, kas noteic, ka ārzemnieku neizraida, ja izraidīšana ir pretrunā ar Latvijas starptautiskajām saistībām, un tādējādi tiek vērtēta arī ārzemnieka izraidīšanas atbilstība Konvencijas prasībām. Līdz ar to gan iestādei, gan tiesai ir individuāli jāvērtē katras personas individuālie apstākļi.

Ņemot vērā visu iepriekš minēto, Satversmes tiesa secina, ka apstrīdētā norma kopsakarā ar citām Imigrācijas likuma normām liek ņemt vērā personas individuālos apstākļus, kā arī padara iespējamo izraidīšanu no Latvijas atkarīgu no pašas personas rīcības. Pat ja persona neiegūst statusu, kas tai ļautu arī turpmāk uzturēties Latvijas teritorijā, persona var izteikt argumentus pret izraidīšanu gan kompetentajai iestādei, gan tiesai, un tām šie argumenti katrā individuālajā gadījumā ir jāvērtē.

Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu un 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

1. Izbeigt tiesvedību lietā daļā par 2022. gada 22. septembra likuma “Grozījumi Imigrācijas likumā” 5. panta, ciktāl ar to izslēgts Imigrācijas likuma 24. panta pirmās daļas 8. punkts, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam, 96. pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 4. protokola 4. pantam.

2. Atzīt Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punktu (redakcijā, kas ir spēkā no 2023. gada 20. aprīļa) par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 96. pantam, kā arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 4. protokola 4. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums pasludināts Rīgā 2024. gada 15. februārī.

Spriedums stājas spēkā tā pasludināšanas brīdī.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš